

INFO-SCOOP

adjutant de Groot

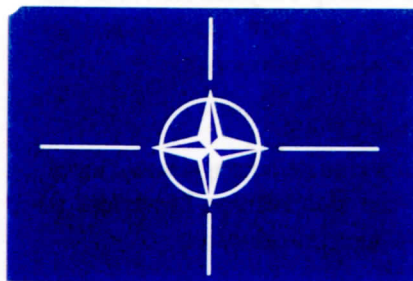
Deze dubbeldikke uitgave van de INFOSCOOP is wederom met veel zorg samengesteld door uw collegae van 101 MIpel. Zij hebben zich ingespannen om u op het gebied van diverse onderwerpen "bij te praten". Een dergelijke hoeveelheid aan lezenswaardige onderwerpen hebben we lang niet gehad. Toch wil ik u er géén één van onthouden.

Het grootste deel van deze INFOSCOOP heeft betrekking op de Balkan, maar daarnaast wordt ook een minder bekend machtsmiddel van het Midden-Oosten aan de orde gesteld.

Opvallend mag de uitslag van de verkiezingen van Kroatie worden genoemd. In het Westen wordt dit als een aangename verrassing uitgelegd. Hoe dit in de praktijk zal uitpakken zal de toekomst uitwijzen. E.e.a. wordt door de Kap Cramer Bornemann beschreven.

De meest recente ontwikkelingen omtrent de Joegoslavische Federatie worden beschreven door de Aooi Schuijl. O.a. een weergave betreffende de moordaanslag op Bulatovic, maar zeker niet onbelangrijk de bij dezelfde aanslag zwaar gewond geraakte Obradovic, de ongeregelde heden in Mitrovica en vele andere actualiteiten.

De Aooi Breurkes heeft zich deze keer verdiept in de stand van zaken bij het ICTY waar de zaak Tadic nog steeds dient. Er zijn nieuwe ontwikkelingen betreffende de zaak Ahmici en de eerste Bosnische Servier in het jaar 2000 is gearresteerd.

De Kap van Elk gaat in op het gewelddadige bestaan van de recentelijk vermoorde Arkan. Door een deel van de Serven werd hij gezien als nationale held, door een deel van de rest van de wereld werd hij gezien als een bestiale moordenaar.

De Elnt van Amerom heeft een aantal para-militaire organisaties voor u opgelijnd. Interessant om te zien waar dit soort mensen vandaan komt en wat zij als hun legitimatie zien om geweld te gebruiken, relaties met de politiek, enzovoort.

Dat een in Nederland veel voorkomend iets als "water" tot een machtsmiddel kan worden is niet iets waar je direct aan denkt. De Tlnt Peereboom en Tlnt Kuyl hebben zich als terreinanalist vastgebeten in deze materie en proberen inzicht te verschaffen in een zaak die meespeelt bij de vredesbesprekingen over het Midden-Oosten.

Na deze uitstap hebben wij nog een tweetal onderwerpen betreffende "Het Ottomaanse Rijk" van de hand van Aooi Brinkman en "De Monarchie van Joegoslavië" van de hand van Aooi Schuijl.

COLOFON

INFO-SCOOP is een maandelijks uitgave van 101 Mipel

Adres: Simon Stevinkazerne, MPC
41 A, Postbus 9012, 6710 HC Ede
Telefoon: 0318-683050/3073/3023
Redactie: Maj H.J.Jacobs, Sgt1
H.Vels, sgt Mijnheer.

INFO-SCOOP wordt verzonden aan die instanties welke functioneel belang hebben bij actuele informatie.

De inhoud van de **INFO-SCOOP** is volledig samengesteld uit open bronnen. Overname uit deze publicatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

Indien uw verzendadres is gewijzigd, gelieve dit doorgeven aan repro 101 Mipel (zie bovenstaand adres of telefonisch 031868-3023).

INHOUDSOPGAVE

COLOFON	2
PRESIDENTSVERKIEZINGEN IN KROATIË	2
DE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE: RECENTE ONTWIKKELINGEN	5
KOSOVO	5
SERVIE	8
ICTY	11
VEROORDELINGEN	11
ARRESTATIE	12
“ARKAN - CRIMINEEL EN MILITIELEIDER”	13
DE ‘STOOTTROEPEN’ VAN DE ETNISCHE ZUIVERINGEN	17
PARAMILITAIRES	17
DE PEC-REGIO, ILLUSTRATIEF	20
VERANTWOORDELIJKHEID	22
GOUDEN TOEKOMST?	22
WATERPROBLEMATIEK IN HET JORDAANBASIN	24
HISTORISCHE & GEOGRAFISCHE INLEIDING	25
HET JORDAANBASIN	26
DE BOVENLOOP & ZUID	26
LIBANON	26
DE JORDAANVALLEI EN JORDANIË	27
DE WESTBANK	28
DE KUSTVLAKTE & GAZASTROOK	29
WATERBELEID	29
CONCLUSIE	30
HET OSMAANSE OF OTTO-MAANSE RIJK	31
DE MONARCHIE IN JOEGOSLAVIË	35
MONARCHISTISCH VERLEDEN	35
MONARCHISTISCHE TOEKOMST?	37

PRESIDENTSVERKIEZINGEN IN KROATIË

Kap Cramer Bornemann

De winst van de oppositie bij de parlamentsverkiezing van begin januari resulteerde reeds in de politieke ommekeer van een nationalistisch naar een democratisch bewind in Kroatië. (zie Infoscoop nummer 1, 26 januari 2000) De nederlaag bij de presidentsverkiezingen van de HDZ - Mate Granic werd al in de eerste ronde uitgeschakeld - was de uiteindelijke nekslag voor het oude regime.

Men zou mogen verwachten dat in navolging van de overweldigende winst van de SDP/HSLs coalitie bij de parlamentsverkiezingen ook de presidentskandidaat van deze coalitie, Dražan Budisa, de voorkeur zou hebben van het electoraat. Ook de nieuwe premier Racan (SDP) en Budisa (HSLs) gingen hiervan uit. Echter de aanvankelijk kansloos geachte kandidaat Stipe Mešić, presidentskandidaat voor de Porec-coalitie werd boven verwachting tot president gekozen. Deze coalitie verwierf slechts een beperkt aantal zetels in het parlement. Een en ander zal hierdoor zeker invloed hebben op de verhoudingen tussen de SDP/HSLs en de Porec-groep die immers voor de parlamentsverkiezingen besloten hadden tot de vorming van een informele coalitie teneinde tezamen na mogelijke overwinning te regeren.

Met dit artikel hoop ik U meer duidelijkheid te verschaffen over de achtergronden en omstandigheden die uiteindelijk geleid hebben tot de verkiezing van Stipe Mešić als president van Kroatië.

POLITIEKE KLIMAAT-VERANDERING

Het is opvallend hoe een voorzichtige aftekening van een politieke klimaatverandering in een mum van een tijd kan transformeren in een totale omwenteling. Toen Franjo Tuđman in december overleed, was duidelijk dat

er iets in Kroatië zou gaan veranderen. Maar dat deze verandering deze proporties zouden aannemen had aanvankelijk niemand ingeschat. Tuđman en was per slot van rekening toch de personificatie van het vrije Kroatië. De HDZ controleerde het corrupte en het aan elkaar gelieerde politieke en economische leven in het land. Via de staatstelevisie stelde het de bevolking bijna een decennium lang bloot aan de eigen nationalistische boodschap. Bezat Kroatië nog wel het potentieel tot verandering? Veel hing af van de uitslag van de parlamentsverkiezingen; kon de oppositie in het parlement een meerderheid verwerven. Bij de parlamentsverkiezingen van drie januari lukte het de oppositie daadwerkelijk parlementaire meerderheid te verwerven. Hetgeen het einde inluidde van de hegemonie van de HDZ. Het grote verlies van de HDZ presidentskandidaat Mate Granic bevestigde dit gegeven nog eens.

De Kroatische presidentsverkiezingen gingen vooral om karakters. Het electoraat liet zich met name leiden door een tegenpool te zoeken van Franjo Tuđman. De gevoerde campagnes vonden ook met name voeding in de wijze waarop Tuđman zich in de laatste jaren van zijn bewind manifesteerde als alleenheerser.

KARAKTERS

Laten we nu de belangrijkste “karakters” die zich hebben kandidaat gesteld nader introduceren;

Mate Granic

dr. MATE GRANIC

Een bedachtzaam diplomaat met een zachte stem. De gematigd demissionair minister van Buitenlandse Zaken is zowel in het Westen als in Kroatië een gerespecteerd man. Het magere resultaat behaalt in de eerste ronde van de verkiezingen, 22,5%, is met name te danken aan de sterke daling in populariteit van de HDZ en de intense machtsstrijd in deze partij. Begin januari legde Granic al zijn functies binnen de HDZ neer in de hoop dat dit een gunstig effect zou hebben op zijn verkiezingsresultaten. Het mocht echter niet baten. De 52 jarige oud-hoogleraar medicijnen bleef echter tot op het laatste moment van de eerste ronde sterk optimistisch. "Ik geloof dat ik de tweede ronde zal halen en uiteindelijk zal winnen, jaren lang ben ik de populairste Kroatische politicus geweest, dat verdwijnt niet zomaar" waren destijds zijn woorden. Dat Kroatië het afgelopen decennium geen sancties kreeg opgelegd is voor een groot deel te danken aan Granic. Critici verwijten hem echter dat hij zich nooit openlijk heeft verzet tegen Tudjman's dictatoriale beleid. Granic beloofde de Kroaten dat hij als president voor het einde van zijn ambtstermijn Kroatië lid zou maken van de NAVO en EU.

Drazan Budisa

De sociaal-liberaal Budisa mengt zich niet graag onder het volk. De kandidaat van de gezamenlijke oppositie (SDP/HLS) die tijdens de parlementsverkiezingen van januari dit jaar een overtuigende zege behaalde, moet het niet hebben van zijn uitstra-

ling. En ook zijn verkiezingsleuzen zijn weinig aansprekend: "Vrienden, laten we met z'n allen de schouders zetten onder het moderniseren van het land". De 51 jarige Budisa is trots op zijn patriotisch verleden. Begin jaren zeventig was hij als studentenleider betrokken bij de "Kroatische Lente", een nationalistische renaissance gericht tegen het Tito bewind. Net als Tudjman belande Budisa hiervoor in de gevangenis. Tudjman vroeg Budisa begin jaren negentig of hij zich bij de HDZ wilde aansluiten, hetgeen hij afwees omdat hij vond dat Tudjman bezig was te veel heterogene elementen van links en uiterst rechts wilde verenigen. De onlangs benoemde premier van Kroatië, Racan (SDP), probeerde zijn coalitiegenoot te promoten door te zeggen dat hij met Budisa als president het snelst een regering zou kunnen vormen. Dat het bij de verkiezingen met name om karakters ging heeft Budisa uiteindelijk de das omgedaan.

Stipe Mesic

Deze charismatische laatste president van het voormalige Joegoslavië wist in drie weken op te klimmen van niet serieus genomen buitenstaander tot president van Kroatië. De 65-jarige jurist Mesic voerde een campagne onder het volk. "Trek in een kopje koffie met de president?" "Kom we nemen er een", luidde een aan zijn leuzen. Zijn nonchalante manier van doen en gevoel voor humor maken Mesic de absolute tegenpool van Tudjman. Toen Mesic in 1991 tot voorzitter werd gekozen van het Joegoslavische presidium, stond Joegoslavië al op het punt van het uiteenvallen. Nog dat jaar

groeide hij uit tot een volksheld toen hij in 1991 met een konvooi onder spervuur de belegerde haven van Dubrovnic binnenvoer. Mesic was de eerste voorzitter van het Kroatische parlement, maar brak in 1994 met de HDZ uit onvrede met de agressieve bemoeienis met de oorlog in Bosnië. Mesic kon zich niet vinden in de weigering van Tudjman Servische vluchtelingen terug te laten keren naar hun huizen in Kroatië (met name Oost Slavonie). En in diens steun aan de radicale Bosnische Kroaten in BIH. Ook joeg hij de president tegen zich in het harnas door voor het Joegoslavië Tribunaal in Den Haag te getuigen. In zijn politieke carrière boekte Mesic tot nu toe weinig succes. Hij is lid van de Kroatische Volks Partij (HND), een midden-partijtje dat bij de parlementsverkiezingen slechts een paar zetels behaalde. Zijn grootste aantrekkingskracht is de verandering die hij symboliseert en in zijn campagne ook benadrukte: "Jullie kunnen gerust zijn, de nieuwe regering zal niet meer van jullie stelen, de oude heeft alles al meegenomen."

UITSLAGEN

Stipe Mesic behaalde in de eerste ronde 41 procent van de stemmen. Drazan Budisa behaalde 28 procent. Omdat niemand de absolute meerderheid aan stemmen behaalde volgde 7 februari een tweede ronde waarbij door het volk een keuze moest worden gemaakt tussen Mesic en Budisa. Uiteindelijk versloeg Mesic met 56,21 procent van de stemmen zijn rivaal Budisa.

ANALYSE

Bij de parlementsverkiezingen, enkele weken geleden, beloofde Budisa de volgende president van Kroatië te worden. "Ik heb niet eens een tweede ronde nodig", blufte hij na de klinkende overwinning van de SDP/HLS coalitie. Dat viel echter zwaar tegen. Niet alleen kwam er toch een tweede ronde maar moest hij daarin ook een nederlaag erkennen. De winst van Mesic in de tweede ronde bleek een lelijke streep door de rekening van de SDP/HLS. Die had de buit namelijk al

verdeeld. Ivan Racan van de SDP zou premier worden, en Budisa van de HSLs president. Zo zouden ze een einde maken aan de tienjarige alleenheerschappij van Tudjman en zijn HDZ. Het tweede oppositieblok, Porec, waarin ook vertegenwoordigd de HNS van Stipe Mesic, mocht ook aan de regering deelnemen. Maar met de verkiezing van Mesic tot president eist de Porec-groep hierin een zwaardere rol. De oppositie lijkt ook de komende maanden niet te komen van de HDZ. De oppositie dreigt te komen van de regeringspartijen zelf. Een coalitie van zes partijen, de SDP/HSLs tezamen met de Porec-groep, zal moeilijk bijeen te houden zijn, zeker als die partijen vooral verenigd waren in hun strijd tegen Tudjman en zijn HDZ. Deze basis is nu weg. De eerste kink in de kabel dreigt bij de wijziging van de grondwet. Racan en Budisa hebben afgesproken de macht van de president te beperken. Tudjman had zich ruime bevoegdheden toegemeten die nu initieel geërfd worden door Mesic. Officieel pleit Stipe Mesic

ook voor de beteugeling van de presidentiële macht, officieus heeft hij weinig zin dit teveel aan banden te leggen. Hij zal, zo heet dat binnen zijn partij, het presidentschap niet uitbuiten. Zo heeft hij gesteld de controle op het leger te willen behouden, de bazen van de geheime dienst aan te kunnen wijzen en een belangrijke speler wil zijn betreffende het buitenland beleid. Die toezegging zou genoeg moeten zijn. Premier Racan suggereerde nog voor de verkiezing van Mesic tot president dat Mesic een bedreiging zou kunnen vormen voor de ontluikende democratie. Mesic kon zich wel eens ontpoppen als een "glimlachende Tudjman", waarschuwde de premier. Mesic deed weinig om die angst weg te nemen. Hij beloofde als president zijn regering te steunen, maar ook deze nauwlettend in de gaten te houden. "Als de regering zijn werk niet doet, is het de vraag of zij aan de macht moet blijven", aldus Mesic. Ook heeft Mesic aangegeven de partij HNS te zullen verlaten om hierdoor de president van alle burgers

in Kroatië te kunnen zijn.

CONCLUSIE

Uiteindelijk, ondanks de tegenstellingen, mag men verwachten dat Racan en Mesic politiek tot consensus zullen komen. Op de keper genomen komen de doeleinden van beide personen redelijk met elkaar overeen. Het electoraat heeft bij de parlementsverkiezingen, een overwinning van de SDP/HSLs coalitie en met de verkiezing van Mesic (uit de Porec-groep), tot president, aangegeven grote veranderingen te willen in Kroatië met een regering gedomineerd door de SDP/HSLs. Echter met een "balance of power" ingebouwd tijdens de verkiezing van Mesic tot president. De Internationale Gemeenschap heeft inmiddels positief gereageerd op de overwinning van Mesic. De Amerikaanse VN-ambassadeur Holbrooke bestempelde de zege van Mesic als "een belangrijke stap op weg naar het opruimen van de vreselijke troep" op de balkan.

DE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE: RECENTE ONTWIKKELINGEN

Aooi Schuijl
Elnt van Amerom

In het volgende artikel is een opsomming weergegeven van de belangrijkste gebeurtenissen in Servië, inclusief Kosovo. In deze Servische provincie lijkt UNMIK met de benoeming van een veertigtal functionarissen binnen het 'Kosovo Protection Corps' eindelijk een einde te hebben gemaakt aan de bestuurlijke chaos, die veroorzaakt was door de verschillende etnische politieke machtsblokken.

Om van een succes te kunnen spreken is het echter noodzakelijk om ook de Kosovo-Servische leiders binnen de tijdelijke bestuursorganen te halen. Het onderwerp Kosovo wordt afgesloten met de recente escalatie in de noord-Kosovaarse stad Kosovska Mitrovica.

De ministerraad van de Europese Unie heeft beslist over een mogelijke beëindiging van de economische sancties tegen Belgrado. Hiermee wordt de Servische oppositie, nadat zij (min of meer) de geleerden heeft gesloten, tegemoet gekomen. Na het débacle van vorig jaar ligt nu in ieder geval een gezamenlijke strategie op tafel. De 'Servische Vernieuwingsbeweging', de 'Alliantie voor Verandering' en een aantal kleinere coalities eisen eensgezind vervroegde verkiezingen.

In de Montenegrijnse hoofdstad Podgorica is onrust ontstaan na de aanslag op de Milosevic-gezinde minister van Defensie Pavle Bulatovic. Men vreest dat Milosevic van de situatie zal profiteren om onrust te stoken en opnieuw een poging te wagen de regering van Djukanovic omver te werpen. Het artikel besluit met een verklaring van de Servische vice-premier Seselj, wat tevens de omstandigheden illustreert waaronder de onaf-

hankelijke pers in Joegoslavië nu gebukt gaat.

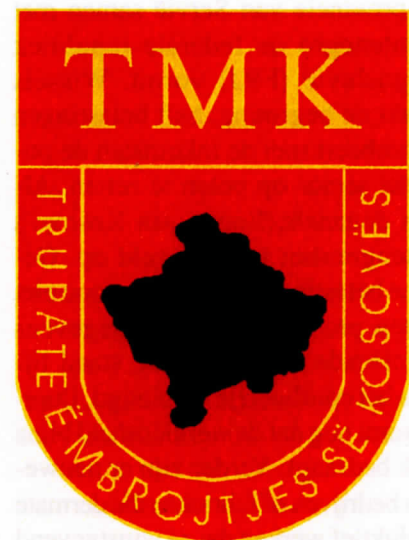
Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van de volgende bronnen: Trouw, Volkskrant, NRC-Handelsblad, Veluws Dagblad, International Herald Tribune, de Telegraaf en het Algemeen Dagblad. De foto's waar geen bronvermeldingen onder staan, komen van Internet.

KOSOVO

BENOEMING TMK-LEIDERS

Op 21 januari zijn tijdens een ceremoniële bijeenkomst in Pristina (Kosovo), drieënveertig topfunctionarissen binnen het 'Kosovo Protection Corps' KPC (in het Albanees: TMK) benoemd. Allen zijn van etnisch-Albanese afkomst, hoewel het de intentie van UNMIK was dat alle bevolkingsgroepen in het TMK vertegenwoordigd zouden moeten zijn. Daarnaast bevindt zich onder de aangestelden één vrouw. De inauguratieceremonie, die reeds voor medio december vorig jaar gepland stond, was eerder uitgesteld vanwege onder andere de onenigheid over het invoeren van het militaire rangstelsel binnen het TMK. Dit belangrijke geschilpunt is alsnog opgelost. De Korps-leden zijn nu gerechtigd rangonderscheidingstekens te dragen, maar de bijbehorende rangen zullen niet verbaal worden gebruikt. De aanspreektitel is dan ook die van de functie of eenvoudig 'mijnheer' (c.q. 'mevrouw'). Alleen voor Agim Ceku, commandant van het TMK, blijft de aanspreektitel 'generaal' vanwege de rang die hij ooit in het Kroatische leger had. Ramush Haradinaj, voormalig zonecommandant van de 'Dukagjin'- en daarna de 'Patrik'-zone, is recent plaatsvervangend commandant van het TMK geworden.

Eerdere meldingen dat Sylejman Selimi (de 'Sultan'), commandant van de "Garde en Snelle Reactie Eenheid" (GRRG), eveneens benoemd zou worden als plaatsvervangend commandant zijn vooralsnog op tegenwerking van de zijde van UNMIK gestuit. Naar verluidt had Ceku dit voorgesteld, samen met de benoeming van een niet-etnische Albanees, tevens plaatsvervangend commandant voor Logistiek. Deze maatregelen zouden enerzijds een positief effect moeten hebben op de werving van minderheden die volgens het oprichtingsakkoord van het TMK 10 % van het totale aantal moeten vormen, en zou anderzijds een tegemoetkoming zijn aan de 'hardliners' uit de Drenica-zone (waar o.a. Selimi vandaan komt). Volgens de originele plannen zullen op 1 februari de overige actief-dienende leden (totaal 3.000) en op 1 april de reservisten (totaal 2.000) van het TMK benoemd worden. Er is echter door Ceku een voorstel ingediend om dit proces te versnellen waardoor reeds op 1 maart alle 5.000 leden van het TMK benoemd zullen zijn. De reservisten zullen dan 60 dagen in dienst blijven om hun initiële opleiding te voltooien. Er zijn ruim 15.000 sollicitanten, waarvan slechts 45 niet-Albanesen, die geslaagd zijn voor de test om in aanmerking te komen voor een functie binnen het TMK. Agim Ceku riep tijdens de ceremonie de etnische minderheden op om ook deel uit te maken van het TMK, om zo hun verantwoordelijkheid te nemen voor

TMK-embleem

het creëren van vrede en stabiliteit in Kosovo.

FINANCIËN NIET TOEREIKEND
UNMIK-hoofd Kouchner verwijt de internationale gemeenschap dat zij te weinig geld beschikbaar stelt om voldoende politieagenten aan het werk te zetten. Al meerdere malen heeft hij verklaard dat de 1.800 agenten die er nu zijn onvoldoende is en de veiligheid in Kosovo niet kunnen garanderen. Het zouden er zeker 6.000 moeten zijn. Ook heeft UNMIK geprobeerd een juridisch systeem op te zetten, maar Albanese rechters en advocaten weigeren de Joegoslavische wetten toe te passen. Daarmee zou immers de Servische zeggenschap over Kosovo worden erkend. De veiligheidssituatie is inmiddels zo slecht dat Kouchner de VN-Veiligheids Raad heeft gevraagd snel meer politie te sturen. Alleen Duitsland zal zijn bijdrage verdubbelen tot meer dan 400 politieagenten. De VS breiden hun contingent uit van 400 naar 500. Dat de Serviërs Kosovo zullen verlaten als het er niet veiliger wordt, stond al vast. Nu zijn er duidelijk tekenen dat ook veel Albanezen hetzelfde van plan zijn.

BELASTING INNEN IN KOSOVO

De Nederlander Rutger Wissels is als hoofd van het 'Departement voor Fiscaal Beleid' voor UNMIK aangesteld. Hij bekleedt de functie in de hoedanigheid van 'onofficiële vice-minister van financiën van Kosovo'. Onofficieel, omdat Kosovo geen zelfstandig land is en (althans op papier) als provincie van Servië samen met Montenegro de federale republiek Joegoslavië (FRJ) vormt. Wissels maakt de begroting, heft belastingen en probeert met de inkomsten de publieke sector op poten te zetten. Alleen douaneheffingen aan Kosovo's buitengrenzen leveren geld op. Gewone belastingen bestaan gewoon niet in een provincie waar de gegevens betreffende de burgerlijke stand tijdens het conflict zijn vernietigd. Daarbij komt nog dat de werkloosheid bijna 80% bedraagt. Verder zijn er nauwelijks bedrijven of fabrieken die dermate productief werken dat ze winstgevend zijn en in staat om meer arbeiders in

dienst te nemen.

Er is 12 miljard gulden nodig om de publieke sector op te zetten. Dit moet uit de belastingopbrengst worden betaald, maar tot nu toe heeft Wissels slechts zo'n 27 miljoen gulden weten te innen. De tekorten worden aangevuld door donorlanden. Pas in 2002 hoopt Wissels alles uit de belastingopbrengsten te kunnen bekostigen. Daartoe moet er een zekere mate van recht en orde bestaan, en op dit moment is dat in Kosovo niet het geval. 'Bijna alle sigaretten die worden verkocht zijn gesmokkeld. Benzine gaat iets moeilijker voor de smokkelaars vanwege die grote tankauto's. Slechts veertig procent betaalt belasting. Daarbij komt nog dat veel Albanezen vinden dat er geen belasting aan de VN, maar aan Albanese groepen zou moeten worden betaald' aldus Wissels. Niettemin heeft hij vertrouwen in een goede afloop. 'Over een jaar is het al een stuk beter, over twee of drie jaar nog weer beter. Tien of vijftien jaar, zoals sommigen inschatten, is echter veel te pessimistisch'.

EUROKORPS

Op 28 januari maakte de NAVO in Brussel bekend dat het akkoord ging met een Europees voorstel om vanaf april tot oktober het commando over KFOR in handen te geven van het 'Eurokorps'. Het 'Eurokorps' is een Frans-Duits initiatief, dat op 22 mei 1992 bekrachtigd werd. Op 1 oktober 1993 werd dit korps operationeel gesteld. Het betreft een militair samenwerkingsverband van Duitsland, Frankrijk, Spanje, België en Luxemburg. Het moet de kiem worden van de nieuwe gezamenlijke 'Europese Interventiemacht', een legerkorps van ongeveer 50.000 man, dat onafhankelijk van de VS kan besluiten om in conflicthaarden op of rondom het Europese grondgebied in te grijpen. Of het 'Eurokorps' in staat is een eigen operatie te leiden is nog maar de vraag. Er zijn twee grote problemen:

- het 'Eurokorps' heeft onvoldoende officieren voor de commandostaf van KFOR. 'Eurokorps' kan slechts 300-400 officieren leveren, tegen het huidige 1500 sterke (door

de NAVO geleide) commando centrum. Dit betekent dat de NAVO een belangrijke rol blijft spelen, waarbij de Amerikaanse NAVO-opperbevelhebber Clark de

Generaal Wesley K. Clark

NAVO kroniek nr. 2 1999

eindverantwoordelijkheid blijft dragen.

- verder beschikt het korps niet over voldoende eigen materiaal, zoals geavanceerd verbindingssysteem en hoogwaardig inlichtingenmateriaal (satellieten). Als de NAVO-staf uit Kosovo verdwijnt, ontbeert het korps juist die belangrijke middelen. Afgesproken is nu dat met name Frankrijk zorg draagt voor de reguliere verbindingsmiddelen en dat de VS de geavanceerde verbindingsteun (satellieten) zullen leveren. In feite betekent het plan een eerste test voor de capaciteiten van de Europeanen om een belangrijke rol te spelen in een grote militaire operatie. Het is bovendien de eerste keer dat de VS een belangrijk militair contingent onder bevel van Europeanen stellen.

VUURGEVECHTEN IN KOSOVAARSE STAD

Een dode en tenminste tien gewonden waren op zondag 13 februari het gevolg van urenlange vuurgevechten in de verdeelde Kosovaarse stad Kosovska Mitrovica, waar troepen van KFOR proberen de Albanese meerderheid en de Servische minderheid te scheiden. Franse militairen, die inderhaast opgetrommeld waren om een eind te maken aan activiteiten van sluipschutters aan de noordoever van de rivier de Ibar, kregen de volle laag en twee van hen liepen schotwonden op. De Fransen slaagden er op hun beurt in, één van de vermoedelijk vijf

sluipschutters dood te schieten; een tweede zou gewond gevangen zijn genomen. Zeker twee uur lang werd met lichte vuurwapens geschoten en weerklonken explosies in het omstreken stadsdeel. Het staat niet vast tot welke groepering de sluipschutters behoorden. Vertegenwoordigers van de Servische minderheid, die op de noordelijke oever van de Ibar wonen, zeiden dat Albanese extremisten begonnen waren met het gooien van handgranaten in hun buurt. Maar Franse soldaten meenden dat de granaataanval juist op een woning van Albanen op de noordelijke oever was uitgevoerd. Voor deze lezing lijkt het feit te pleiten dat zes etnische Albanen gewond raakten.

KFOR-woordvoerders benadrukten dat de strijd zich had afgespeeld tussen extremisten van de twee bevolkingsgroepen. De bezetting van de brug over de Ibar tussen de twee wijken was vorige week door de Britse KFOR-troepen overgenomen van de Fransen, die er door de Albanen van beschuldigd waren, in opdracht van de regering in Parijs een permanente verdeling in Kosovska Mitrovica af te dwingen. De recente escalatie in de stad begon naar aanleiding van de op 2 februari uitgevoerde aanval op een VN-autobus, waarbij twee oudere Serviërs werden gedood. Toen dit incident bij de Serviërs bekend raakte, begonnen zij de Albanen uit hun wijk te verdrijven.

KFOR ARRESTEERT 39 ALBANEZEN IN MITROVICA

Naar aanleiding van de gewelddadige incidenten in Kosovska Mitrovica van zondag 13 februari heeft KFOR van deur tot deur huiszoekingen gedaan en veertig arrestaties verricht. De arrestanten zouden op één na allen Kosovo-Albanen zijn. Ze worden onder meer verdacht sluipschutter te zijn of illegaal wapens in hun bezit te hebben. Ongeveer drieduizend Albanen woonden de daaropvolgende maandag de begrafenis bij van de door KFOR gedode sluipschutter, voormalig lid van het UCK. De voorzitter van de etnisch-Albanese Raad voor de mensenrechten, Halit Barani, zei op

de begrafenis dat de Franse KFOR militairen 'hetzelfde zijn als de Servische soldaten'. De Joegoslavische regering heeft naar aanleiding van de ongeregelde een spoedbijeenkomst van de VN-veiligheidsraad aangevraagd. Belgrado vraagt in een mededeling van het Joegoslavische ministerie van Buitenlandse zaken de spoedzitting wegens 'de genocidale gewapende aanvallen van het terroristische UCK tegen de bevolking van het noordelijke deel van Kosovska Mitrovica'.

De secretaris-generaal van de NAVO, George Robertson, waarschuwde in Brussel dat de verdragsorganisatie de gewelddadigheden in Kosovska Mitrovica niet over zijn kant laat gaan. Hij verklaarde dat de KFOR-soldaten alles op alles zullen zetten om zich te verdedigen en om de aanstichters van geweld in Kosovo te stoppen.

deel als in het zuidelijke, Albanese deel van Mitrovica. In het noordelijke, Servische deel kwam het tot botsingen met de bevolking.

De KFOR-soldaten, afkomstig uit twaalf landen waaronder Nederland, werden bijgestaan door VN-politiemannen. In het noorden van de stad werden Amerikaanse soldaten en enkele Duitsers door woedende Serviërs onthaald op een regen van stenen. De Amerikanen moesten zich, met hulp van de Fransen, terugtrekken. Twee Amerikanen en drie Serviërs raakten gewond. Een man, vermoedelijk een Serviër, is gearresteerd. Volgens een Franse KFORwoordvoerder zijn er in het Albanese deel geen wapens gevonden. In het Servische deel nam KFOR tientallen machinepistolen, geweren, kneedbare explosieven, een granaat en veel munitie in beslag.

Bij geweld in Mitrovica zijn de afge-

Britse KFOR-militairen rennen door de straten van Kosovska Mitrovica om posities in te nemen nadat een vuurgevecht is uitgebroken tussen sluipschutters en Franse KFOR-troepen.

De Gelderlander, 14 februari 2000

KFOR KAMT KOSOVSKA MITROVICA UIT

Ruim 2.000 KFOR-soldaten hebben zondag 20 februari Kosovska Mitrovica op grote schaal huizen doorzocht op wapens. De huiszoekingen, die kort na zonsopgang begonnen, werden verricht in zowel het Servische

lopen weken negen doden en tientallen gewonden gevallen. Nergens in Kosovo zijn de spanningen tussen beide bevolkingsgroepen zo hoog opgelopen als in Mitrovica. Herhaaldelijk hebben Albanen geprobeerd de brug naar Noord-Mitrovica over te trekken om huizen in die wijk op te eisen, waarop zij door de Fransen wer-

den tegengehouden. Aanslagen op burgers over en weer hebben sinds de komst van KFOR al tientallen levens gekost.

De stad is verdeeld in een Servisch en een Albanees deel, met als grens de rivier de Ibar. Mitrovica ligt in de Franse zone van Kosovo. De Fransen hebben grote moeite de rust in de gedeelde stad te bewaren. Zij worden er bovendien van beschuldigd partij te trekken voor het Servische deel van de bevolking. Volgens een Franse officier wil de vredesmacht laten zien dat ze onpartijdig is en vastbesloten beide stadsdelen onder controle te krijgen. Voor de operatie zou de troepensterkte in de stad zijn verdubbeld. Volgens de Fransen zullen de zoekacties naar wapens in Mitrovica duren zolang KFOR-commandant, generaal Klaus Reinhardt, dat nodig acht.

SERVIE

EU DENKT AAN EINDE SANC-TIES BELGRADO

Er zou een meerderheid binnen de EU zijn voor het opheffen van de sancties tegen Servië. Alleen Groot-Brittannië en Nederland zouden nog voor handhaving ervan zijn.

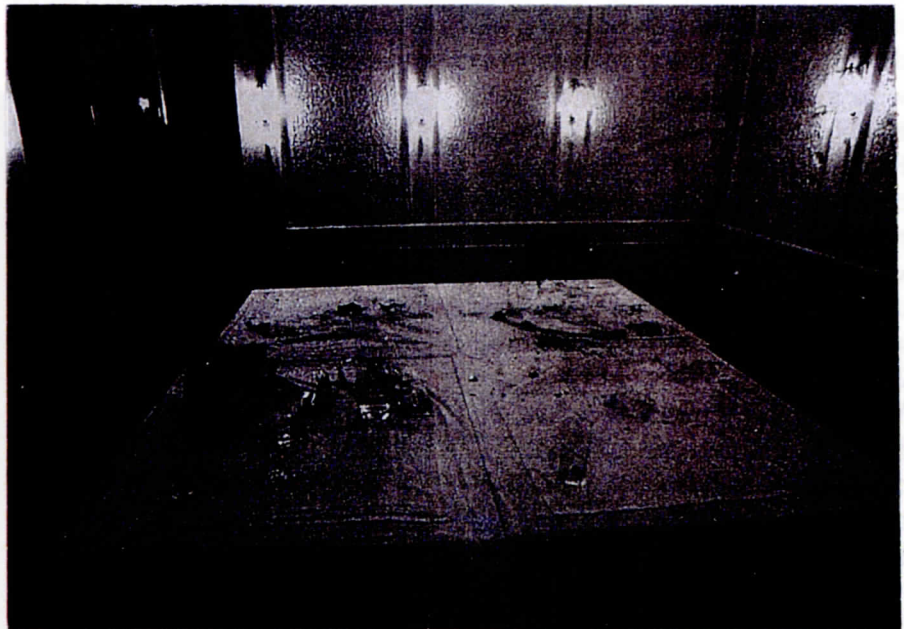
De Europese Commissie moet binnenkort komen met een analyse van het effect van de sancties, waarvan de olieboycot de belangrijkste is. De Servische oppositie pleit al maanden voor de opheffing. Afgelopen najaar begon de EU met de levering van olie aan twee Servische steden, die bestuurd worden door oppositiepartijen. Dat aantal wordt mogelijk uitgebreid tot zes.

De afgelopen maanden heeft de oppositie getracht de traditionele verdeeldheid in eigen gelederen te overwinnen, en niet helemaal zonder succes. Na het debâcle van vorig jaar ligt nu in ieder geval een gezamenlijke strategie op tafel. De 'Servische Vernieuwingsbeweging' (SPO) van Draskovic, de 'Alliantie voor Verandering' van rivaal Djindjic en een aantal kleinere coalities eisen in die nieuwe strategie eensgezind vroegde verkiezingen. Wanneer

Milosevic niet aan hun eisen tegemoet komt, zullen er in maart nieuwe, massale demonstraties volgen.

In november zullen er tevens lokale en federale verkiezingen in Joegoslavië plaatsvinden. Ook indien de oppositie er niet in slaagt eerder een gang naar de stembus af te dwingen, zijn de komende maanden voor hen een cruciale periode. Vandaar hun oproep aan de Internationale Gemeenschap om grootschalige, concrete hulp. Bij de EU en de VS werd door de oppositieleiders een eisenpakket neergelegd, dat de kansen op verkiezingswinst moet doen toenemen:

- het opheffen van de luchtvaartboycot tegen Belgrado;
- het uitbreiden van het aantal steden dat van de EU brandstofhulp ontvangt, van twee naar ten minste zes.

Het Belgradose restaurant Rad waar minister Bulatovic maandagavond werd neergeschoten.

de Volkskrant, 9 februari 2000

Daarnaast heeft de econoom Dragoslav Avramovic een plan opgesteld om de armste Serviërs (ca. 450.000) financieel tegemoet te komen. Diverse landen zijn bereid de sancties te verlichten, dan wel op te heffen. Vooralsnog zijn Groot-Brittannië, Nederland en de VS tegen een sanctieverlichting.

Op maandag 14 februari heeft de EU besloten de luchtvaartboycot tegen Joegoslavië voorlopig op te schorten voor een periode van zes maanden.

Nederland en Groot-Brittannië hebben zich daar lange tijd tegen verzet. De sancties op andere terreinen worden echter aangescherpt. Het EU-besluit betekent dat de Joegoslavische luchtvaartmaatschappij JAT weer op Europese bestemmingen mag vliegen, terwijl Europese maatschappijen Belgrado mogen aandoen. Ook het aantal hoge Joegoslavische functionarissen dat voor een uitreis een visum moet aanvragen, zal worden uitgebreid. De financiële sancties worden echter aangescherpt door een scherpere controle. De olieboycot blijft voorlopig in stand. 'Daarover gaan we pas nadenken als de Servische oppositie erin slaagt om parlementsverkiezingen in Servië af te dwingen', aldus minister Van Aartsen in Brussel.

BULATOVIC VERMOORD, OBRADOVIC ZWAAR GEWOND

De 51-jarige Pavle Bulatovic is in de avond van 7 februari doodgeschoten in het restaurant van de voetbalclub 'Rad' in een buitenwijk van Belgrado. Een onbekende schutter opende het vuur op hem en zijn gezelschap met een automatisch geweer, en wist daarna te ontkomen. Bulatovic en twee eveneens zwaargewonde mannen werden naar een militair hospi-

De weduwe van de vermoorde minister Pavle Bulatovic droogt haar tranen tijdens de herdenkingsdienst in Belgrado. Naast haar zit president Milosevic, die volgens sommige ingewijden de hand had in de moord op Bulatovic.

Algemeen Dagblad, 9 februari 2000

taal gebracht, waar de bewindsman stierf. Pavle Bulatovic (Montenegrijn van geboorte) was niet bijzonder invloedrijk. Daarom wordt rekening gehouden met de mogelijkheid dat zijn lichtgewonde tafelgenoot, Vuk Obradovic (niet te verwarren met de ex-generaal en oppositieleider met diezelfde naam!), het doelwit was. Deze financieel invloedrijke directeur van de 'Yugarant Bank' heeft sterke banden met de VJ, het Joegoslavische leger. De Joegoslavische regering sprak in een verklaring van een 'klassieke terroristische aanslag', maar daarna is het opmerkelijk stil geworden in Belgrado. Ook de oppositie onthield zich deze keer van traditionele beschuldigingen (zoals in de aanslag op Draskovic) aan het adres van de regering-Milosevic. Niemand had de moord op de kleurloze Bulatovic verwacht. De loyale bondgenoot van Milosevic was minister van Defensie van 1993 tot 1996 en bekleedde deze post nogmaals vanaf 1998. Tijdens deze periode is zijn naam nooit in een corruptieschandaal of met maffia-praktijken in verband gebracht. Verdenkingen zijn er wel in de richting van Montenegro:

- Bulatovic is een fervent tegenstan-

der van de Montenegrijnse president Djukanovic, die aanstuurt op een wijziging in de federale verhouding tussen Montenegro en Servië;

- Hij was tevens een van de organisatoren van pro-Servische bijeenkomsten, die als ondertoon hebben een afscheiding van Montenegro desnoods met geweld te zullen verhinderen;
- In zijn hoedanigheid van federaal minister van Defensie had hij mede invloed op de versterking (tot ruim 12.000 manschappen) van de Joegoslavische politietroepen (MUP) in Montenegro en het voorzien van de in Montenegro opererende paramilitaire eenheden van wapens. Hierop reageerde Djukanovic op zijn beurt met het versterken van zijn Montenegrijnse MUP.

In de Montenegrijnse hoofdstad Podgorica wordt gevreesd dat Belgrado van de situatie zal profiteren om onrust te stoken en opnieuw een poging te wagen de regering van Djukanovic omver te werpen. Op 2 februari heeft Belgrado alle handelsbetrekkingen tussen Servië en Montenegro verbroken. Er zijn strenge grenscontroles; Montenegrijnse vrachtwagens mogen Servië niet meer

in en essentiële levensmiddelen mogen niet meer vanuit Servië naar Montenegro worden geëxporteerd. Ook als president Milosevic geen Montenegrijnse hand achter de moord kan bewijzen, kan hij die zonder meer suggereren om na twee jaar van ergernis en provocaties iets aan het 'probleem-Djukanovic' te kunnen doen.

SERVISCHE LEIDER DREIGT JOURNALISTEN MET 'LIQUIDATIE'

De Servische vice-premier Vojislav Seselj heeft journalisten van de onafhankelijke media in Joegoslavië voor 'verraders' uitgemaakt en hen met 'liquidatie' bedreigd. Seselj, naast vice-premier ook leider van de ultra-nationalistische Radicale Partij (SRS), herhaalde op een persconferentie in Belgrado dat de Joegoslavische minister van Defensie, Pavle Bulatovic, is vermoord door 'de Amerikaanse, de Britse en de Franse geheime dienst'. In één adem stelde hij de onafhankelijke media medeverantwoordelijk, omdat ze 'met Amerikaans geld' opereren en zich tegenover het bewind in Belgrado als 'verraders' opstellen. 'Jullie werken in het belang van diegenen die Servië's kinderen hebben gebombardeerd', aldus Seselj, refererend aan de NAVO-bombardementscampagne van vorig jaar. Daarvoor kondigde hij alvast consequenties aan: 'Diegenen die voor de Amerikanen werken zullen de gevolgen dragen. Misschien de ergste gevolgen. Jullie allemaal die worden betaald met Amerikaans geld zijn erger dan de ergste criminelen. Jullie denken toch niet dat jullie aan liquidatie zullen ontkomen? Het aannemen van geld van de Amerikanen is hetzelfde als het vermoorden van een minister van Defensie. Jullie zijn medeplichtig aan de moord'. Volgens de vice-premier werken de onafhankelijke media 'tegen de staat'. 'Jullie worden betaald om de staat te vernietigen. Jullie zijn verraders, jullie zijn het ergste dat er is. Er is niets erger dan jullie'. Het 'Westerse terrorisme' is, volgens Seselj, 'waarschijnlijk het laatste middel' waarover het Westen beschikt om 'in het binnenland (van

Joegoslavië) chaos, onzekerheid en uiteindelijk een burgeroorlog te zaaien'.

De weinige onafhankelijke media die Servië nog heeft - de bladen *Danas*, *Glas*, *Blic* en *NIN* en het radiostation B2-92 - staan bloot aan een voortdurende druk van de autoriteiten, die daarvoor een uiterst restrictieve

mediawet gebruiken. Zo worden druk-, verspreidings- of zendvergunningen regelmatig ingetrokken en worden op grond van die mediawet de onafhankelijke media voortdurend wegens vermeende belediging of laster veroordeeld tot boetes die hen aan de rand van het faillissement brengen. Gisteren (14 febr.) werd het

onafhankelijke blad *NIN* door een rechter in Novi Sad veroordeeld tot een relatief zware boete van omgerekend 13.000 dollar wegens het afdrukken van een vraaggesprek met een hoogleraar, die in dat gesprek een collega beschuldigde van het ontslaan van universiteitspersoneel dat niet op de hand van het regime zou zijn.

Met de groeten van Milosevic

ICTY

Aooi A.W. Breurkes

In deze nieuwe eeuw heeft het ICTY in twee zaken uitspraak gedaan. Het gaat hierom de zaak Dusan Tadic en in die van de zes Bosnische Kroaten, die betrokken zijn geweest bij de massaslachting in Ahmici. Een ander belangrijk persoon voor het ICTY is recentelijk om het leven gebracht, Zeljko Raznatovic, bijgenaamd Arkan. Het ICTY blijft actief in het doen laten arresteren van vermeende oorlogsmisdadigers, zoals dat recentelijk weer gebeurde 25 januari in de plaats Visegrad.

Gebruik is gemaakt van de volgende bronnen: Algemeen Dagblad; Internet; Volkskrant; NRC-Handelsblad. De foto's waar geen bronvermeldingen onder staan, komen van Internet.

VEROORDELINGEN

TADIC

Dusan Tadic (44 jaar) werd in juli 1997 al veroordeeld tot twintig jaar gevangenisstraf voor de moord op twee Moslim-agenten in Kozarac (10km ten oosten van Prijedor). Voor de tweede beschuldiging, medeplichtigheid aan de moord op vijf Moslim-mannen in Jaskici in 1992, werd Tadic in november 1999, nadat de Kamer van Beroep van het tribunaal had bepaald dat hij ook voor negen aanvankelijk verworpen aanklachten mocht worden veroordeeld, tot 25 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Tegen beide vonnissen ging de advocaat van Tadic in beroep. Op 26 januari 2000 deed de Kamer van Beroep in beide gevallen uitspraak. De eerste veroordeling van 20 jaar bleef van kracht. De tweede veroordeling die Tadic kreeg opgelegd, 25 jaar voor de moord op vijf Moslim-mannen, vond de Kamer van Beroep "buitensporig", omdat Tadic een relatief lage positie innam in de Bosnische-Servische commandostructuur. De straf werd daarom teruggebracht naar 20 jaar cel,

Dusko Tadic (midden) gisteren tijdens het aanhoren van zijn vonnis in de Kamer van Beroep van het Joegoslavië-Tribunaal. De Bosnische Serviër zag zijn straf met vijf jaar verminderd, tot twintig jaar cel.

gelijk aan die van de eerste straf. Tadic mag beide straffen gelijktijdig uitzitten.

Er zit echter nog een addertje onder het gras. Een voormalige advocaat van Tadic, Milan Vujin, was aangeklaagd wegens minachting van het hof, omdat hij in opdracht van de Bosnische Servische geheime dienst de verdediging van Tadic zou hebben gesaboteerd. Als Vujin schuldig wordt bevonden, willen de advocaten van Tadic een herziening van het proces aanvragen met als argument dat de verdachte geen eerlijk proces heeft gehad. De rechtszaak zou dan opnieuw opgestart moeten worden. De Kamer van Beroep van het ICTY deed in deze zaak op 30 januari uitspraak. Vujin werd veroordeeld tot een geldboete van 15000 gulden wegens beledigen van het hof en voor het manipuleren van getuigen. De rechters spraken Vujin vrij wegens gebrek aan bewijs voor het feit dat hij in opdracht van de Bosnisch Servische geheime dienst zou hebben gehandeld. Het gevolg hiervan is dat er geen nieuw proces zal komen in de zaak Tadic.

Nu de beroepsprocedures zijn afgerond zal de griffie van het ICTY op zoek gaan naar een land waar Tadic zijn straf kan uitzitten. De cellen in Scheveningen zijn namelijk alleen bedoeld voor verdachten in voorarrest. Italië, Noorwegen, Zweden, Finland en Oostenrijk zijn bereid de veroordeelden in hun land hun straf te laten uitzitten. Of Tadic zo lang in een van

de gevangenissen van deze landen zal verblijven is nog maar de vraag. Indien hij zich correct gedraagt dan kan hij eerder vrij komen, maar niet voor 14 juli 2007. Dat is precies tien jaar na de eerste veroordeling tot twintig jaar cel.

Een tweede toch wel "overwinning" voor Tadic was dat het voorarrest in Duitsland, sinds februari 1994 tot zijn uitlevering in 1996 aan het ICTY, in mindering wordt gebracht op de twintig jaar. Tadic werd in 1994 in München op straat herkend door Moslim-vluchtelingen als de "beul van Omarska" van een van de Bosnisch Servische kampen waar in 1992 Moslims werden gemarteld en gedood. Kort daarop werd hij aangehouden en in bewaring gesteld.

AHMICI

Op 11 november 1999 is de 'zaak Kupreskic' om de massaslachting in Ahmici afgerond. In het slotpleidooi eisten de advocaten toen voor alle zes Bosnische-Kroatische verdachten vrijspraak. Aanklager Terrier had 30 jaar gevangenisstraf geëist tegen alle verdachten.

In Ahmici, dat in Centraal-Bosnië ligt, werden op 16 april 1993 103 moslim mannen, vrouwen en kinderen gedood bij een Bosnisch Kroatische aanval. Veel lijken werden vervolgens verbrand. De politieeenheid die voor deze slachting verantwoordelijk wordt gehouden luistert naar de naam "de Jokers" en stond onder leiding van

Vladimir Santic. Extra luguber in zaak is dat hoewel alle verdachten in de Ahmici-zaak militairen waren, sommigen afkomstig bleken uit het plaatsje zelf dat ze hadden verwoest. Ahmici is daarom symbool van een van de mysteries van de Balkanoorlogen: hoe burens, wier kinderen samen spelen, plotseling gezwoeren vijanden werden. Op 14 januari heeft het ICTY vijf van de zes verdachten veroordeeld tot langdurige gevangenisstraffen. De 41-jarige Santic werd schuldig bevonden aan vervolging en misdaad tegen de menselijkheid. Het ICTY achtte hem ook schuldig aan moord en onmenselijke daden. Voor het eerste vergriep werd Santic tot 15 jaar en voor het tweede tot 10 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Het tribunaal bepaalde dat hij zijn straffen gelijktijdig mag uitzitten. De overige vijf verdachten waren dorpsbewoners die deel hadden genomen aan de massaslachting. Het gaat hierom Drago Josipovic, die 15 jaar kreeg, Zoran Kupreskic kreeg tien jaar cel en diens broer Mrjan kreeg acht jaar. Hun neef Vlatko werd tot zes jaar cel veroordeeld. De zesde verdachte, Dragan Papic, werd vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs. De advocaten van de verdachten overwogen in beroep te gaan tegen de vonnissen van het ICTY. Een andere verdachte die verantwoordelijk wordt gehouden voor de activiteiten van de Bosnische Kroatische troepen in het gebied, waar ook Ahmici toebehoort, was generaal Timohir Blaskic. Hij was op dat commandant

van de Bosnisch Kroatische troepen. Het proces tegen hem werd in juli 1999 afgesloten en tot op heden is er nog geen uitspraak gedaan door het ICTY. De openbare aanklager Carla del Ponte noemde het Ahmici-proces de eerste test-case voor de beoordeling door het ICTY van gevallen van "etnische zuivering, puur en simpel". Volgens haar woordvoerder vormen de uitspraak en de vonnissen de maatstaf voor de berechting van toekomstige gevallen van etnische zuiveringen die voor het ICTY worden gebracht.

ARKAN

Zeljko Raznatovic, bijgenaamd Arkan, werd op 15 januari in een hotel in Belgrado vermoord. Het ICTY besloot, bij monde van openbaar aanklager Carla del Ponte, de geheime aanklacht tegen de beruchte Servische paramilitaire leider niet openbaar te maken. Wel zijn de activiteiten die Arkan destijds tussen 1991 en 1995 had uitgevoerd in Oost-Slavonië, en in het oosten en noordwesten van Bosnië, grondig bestudeerd en onderzocht. In 1997 diende het ICTY een geheime aanklacht in tegen Arkan. In maart 1999 maakte de voorgangster van del Ponte, Arbour, bekend dat Arkan wegens oorlogsmisdaden was aangeklaagd. Niet werd bekend gemaakt omtrent welke aanklachten het ging.

De voormalige Kroatische minister van Binnelandse Zaken, Josip Boljkovac, deed op 18 januari jl. een

opmerkelijke onthulling. Arkan werd in 1991, hij verbleef op dat moment in een Kroatische gevangenis, vrijgelaten, omdat de Servische regering bereid was 1,1 miljoen gulden voor zijn vrijlating te betalen.

ARRESTATIE

EERSTE BOSNISCHE SERVIËR IN 2000 GEARRESTEERD

In Visegrad is op 25 januari door SFOR troepen de 45 jarige Bosnische Serviër Mitar Vasiljevic gearresteerd. Hij stond op de geheime lijst van oorlogsmisdadigers van het ICTY. Vasiljevic werd gezocht wegens misdaden tegen Moslims in Visegrad tijdens de oorlog in Bosnië. Hij zou deel hebben uitgemaakt van de paramilitaire eenheid Witte Adelaars, die actief was in Oost-Bosnië. Vasiljevic zou onder andere betrokken zijn geweest bij de moord op ongeveer 135 moslims, onder wie vrouwen, jonge kinderen en baby's. Zij werden opgesloten in huizen, die vervolgens in brand werden gestoken. Degene die uit de woningen probeerden te vluchten werden neergeschoten. Tevens werd hij in verband gebracht met de moord op vijf moslims aan de oever van de rivier de Drina. Vasiljevic wordt voorts beschuldigd van vervolging, wrede behandeling en onwettige opsluiting van burgers en vernieling van eigendommen van moslims. Hij werd in 1998 aangeklaagd, maar de dagvaarding werd geheim gehouden om de arrestatie te vergemakkelijken.

“ARKAN - CRIMINEEL EN MILITIELEIDER”

Kap. B. van Elk

Op zaterdag 15 januari 2000 werd de wereld verrast door de moord op de legendarische Servische held Zeljko Raznjatovic, alias ARKAN. Raznjatovic heeft een turbulent leven achter de rug. Zo was hij een crimineel, werkte hij voor de geheime dienst, was hij leider van de beruchte paramilitaire groepering “Arkan Tijgers” die genocide in Bosnië-Herzegovina pleegden en eigenaar van een voetbalclub. Een schietpartij in Hotel Intercontinental in Belgrado maakte een einde aan zijn leven.

Bij de samenstelling van dit artikel is gebruik gemaakt van de volgende bronnen : Internet, Jane's Intelligence Review, Volkskrant, Algemeen Dagblad, Telegraaf, Elsevier, NRC Handelsblad, Herald Tribune, Nieuwe Revue en Panorama. De foto's waar geen bronvermeldingen onder staan, komen van Internet.

DE JEUGD VAN ZELJKO RAZNJATOVIC

Arkan als militieleider

Zeljko Raznjatovic, werd op 17 april 1952 in Brezice, Slovenië, geboren als zoon van Montenegrijnse ouders. Zijn vader, een voormalige partizaan, was kolonel bij de Luchtmacht van het (voormalige) Joegoslavische Nationale Volksleger (JNA) en gelegerd op de Luchtmachtbasis van Brezice. Zeljko woonde tot zijn tiende jaar in Brezice en was als tiener al berucht.

Hij hield zich bezig met criminele activiteiten, zoals diefstal van sigaretten en later auto's. Hierdoor kwam hij in aanraking met justitie en werd drie jaar in een internaat gestopt en toen dat niet hielp werd hij nog eens tot zes maanden cel veroordeeld.

ZELJKO RAZNJATOVIC ALS JONGE MAN

In 1971 werd een oud kolonel van de Joegoslavische militaire inlichtingendienst “KOS”, Stane Dolanc, hoofd van het Uitvoerend Bureau van het Centrale Comité van de Communistische Liga. In die functie werkte hij aan een plan dat al eerder door Tito was uitgedacht. Dit plan bestond uit het werven en opleiden van criminelen voor het uitvoeren van opdrachten voor de regering. De op pad gestuurde crimineel had tot taak belangrijke Joegoslaven en tegenstanders van het regime in Belgrado, die buiten Joegoslavië verbleven, te controleren, te bespioneren, intimideren, af te persen en desnoods te vermoorden. De Joegoslavische inlichtingendienst (= Sluzba Drzavne Bezbednosti (SDB) had de plicht deze criminelen te ondersteunen met alle noodzakelijke hulp, zoals valse identiteitsbewijzen, technische hulpmiddelen, schuiladressen in het buitenland en eventueel steun van lokale Joegoslavische geheime agenten. Wat deze criminelen naast hun opdracht voor de regering nog meer deden was niet van belang. Ook konden zij ongestraft de opbrengsten van “neven activiteiten” rustig Joegoslavië binnenbrengen.

In 1972-1973 kruiste Zeljko Raznjatovic het pad van de SDB, die ook belast was met enige opleiding van deze criminelen. Zeljko werd goed bevonden, slaagde voor de opleiding en begon in 1974 met zijn activiteiten. In deze periode verwierf Zeljko ook de naam “Arkan”, dat roofkat betekent. Het is niet bekend hoeveel moorden Arkan voor de geheime

dienst van Joegoslavië uitvoerde, wel is er een hele lijst met criminele activiteiten die hij pleegde.

In 1974 dook Arkan voor het eerst in Zweden op, waar hij een aantal roof- en bankovervallen pleegde. Daarnaast organiseerde hij de ontsnapping voor zijn vriend Carlo Fabriani, die later zijn naam wijzigde en bekend werd als de Britse advocaat en handelaar Giovanni di Stefano en die op dat moment terecht stond voor overvallen. Op de dag van de rechtszitting liep Arkan ongehinderd de rechtszaal binnen, bevrijdde zijn vriend en samen wist het tweetal tenslotte Zweden te ontvluchten. Arkan heeft in meerdere Europese landen roofovervallen gepleegd; waardoor hij onder andere in België, Italië, Duitsland en Zweden gezocht werd.

In 1979 vereerde hij ook Nederland met een bezoek. In oktober pleegde hij een overval op een juwelierszaak in Den Haag. Volgens nooit bevestigde berichten werd deze juwelier bij de overval enkele miljoenen guldens lichter gemaakt. Enkele dagen later probeert hij het opnieuw, nu in Amsterdam. Ondanks het feit dat Arkan zijn identiteit niet aan de politie prijs wilde geven, kwam die daar toch achter. De politie kreeg vervolgens, via Interpol, de beschikking over het omvangrijke dossier Arkan. In het voorjaar van 1981 komt Arkan in Amsterdam voor de rechter en wordt hij veroordeeld tot 7 jaar gevangenisstraf voor afpersing, bedreiging, verboden vuurwapenbezit, valsheid in geschrifte en voor drie gewelddadige diefstallen. Arkan moest zijn gevangenisstraf uitzitten in de penitentiaire inrichting in Amsterdam. Op 8 mei 1981 zag Arkan kans om met hulp van twee handlangers en een auto te ontsnappen.

In juni 1982 duikt Arkan in Duitsland op. Bij zijn aanhouding na een gewapende bankoverval raakte hij gewond en ondanks zijn verwonding en de strenge politiebewaking zag hij drie dagen later kans om het Frankfurter ziekenhuis te ontvluchten.

In 1983 wordt hij in Bern opnieuw gearresteerd en in een politiecel opgesloten. Na vier dagen vast gezeten

te hebben, weet hij ook hier te ontsnappen.

ARKAN ALS LEIDER VAN EEN PARAMILITAIRE GROEPERING

Later duikt Arkan weer in Belgrado op. Hij is nu chef beveiliging van de discotheek Amadeüs en bezoekt trouw de wedstrijden van zijn geliefde voetbalclub Rode Ster Belgrado. Net als in andere Europese landen heeft ook deze club een grote groep voetbal hooligans onder zijn supporters. Deze hooligans bedienden zich van namen als Zulu Warriors en Ultra's. In januari 1989 verenigden zij zich onder de naam "Delije (= helden)" om zo beter georganiseerd op te kunnen treden tegen fans van het rivaliserende "Partizan Belgrado" en andere voetbalclubs.

In 1990 krijgt Joegoslavië te maken met deelrepublieken die zich los willen maken van de Federale staat. Het gaat hier met name om de deelrepublieken Kroatië, Slovenië en Bosnië-Herzegovina.

Om de groeperingen, die deze vrijheid voor staan, binnen deze republieken te kunnen controleren neemt het Joegoslavische parlement een wet aan, die het mogelijk maakt om paramilitaire groeperingen op te richten. In deze wet worden de paramilitaire groeperingen onder het bevel van het van het Joegoslavische Nationale Leger (JNA) geplaatst. Door de uitvaardiging van deze wet zag Arkan zijn kans schoon om de aanhangers van "Delije" op militaire wijze op te leiden. Arkan leidde de jonge voetbal supporters op een disciplinaire wijze militair op en al snel waren zij de harde kern binnen de, door Arkan opgerichte, Servische Vrijwilligersgarde (Srpska Dobrovoljacka Garda = SDG), beter bekend als de "Arkan Tijgers". Na de oprichting van de "Arkan Tijgers" bleek al snel dat Servische nationalistische bereid waren om Arkan en zijn Tijgers financieel te steunen in ruil voor hun steun bij het handhaven en verbreiden van het Servische nationalisme. Met deze financiële steun beschikten de "Arkan Tijgers" binnen de kortste keren over een groot arsenaal aan wapens, zoals

Arkan als leider van een paramilitaire groepering

sluipschuttersgeweren, machinegeweren en licht bewapende pantserwagens.

In een onoverzichtelijke situatie wisten leden van de Kroatische geheime dienst Arkan op 29 november 1990 naar Dvor na Uni te lokken om daar het politiebureau over te nemen. Het was hun opdracht om Arkan te arresteren op verdenking van subversieve activiteiten tegen de staat Kroatië. Deze list lukte en Arkan werd gearresteerd en gevangengezet. Tegelijkertijd werd duidelijk dat de Federale regering van Joegoslavië aanstuurde op een confrontatie met de "opstandige" deelrepublieken en het regime in Belgrado had hierbij de steun nodig van Arkan, die nog steeds in de Kroatische gevangenis verbleef. Daags voor het op de spits drijven van het conflict met Slovenië vertrok Arkan met een privé-vliegtuig uit Zagreb, juist de dag voor zijn berechting voor "subversieve activiteiten". In 1998 claimde de toenmalige Kroatische Minister van Binnenlandse Zaken, Josip Boljkovac, dat er DM 1 miljoen was betaald aan Kroatië om Arkan vrij te krijgen uit de Kroatische gevangenis. In 1991 maakte ook Kroatië zich los van de Federatie en ontstonden er conflicten tussen Kroatië en Servië over de in Kroatië wonende Serviërs. Naar oordeel van de Servische leiders brachten de Serviërs, woonachtig in Kroatië (Krajina's en Slavonië) niet de door hen gewenste chaos. Arkan en de "Arkan Tijgers" kregen opdracht om hier een "handje bij te helpen", zonder dat het regime van Belgrado hiervoor verantwoordelijk gesteld kon worden. Bij deze operatie pleegden de

"Arkan Tijgers" hun eerste gewelddadigheden. Nadat de Serviërs Oost-Slavonië veroverd hadden werden de "Arkan Tijgers" eind 1991 in een fabriekscomplex in het dorp Erdut (omgeving Osijek aan de Donau) gelegerd. De "Arkan Tijgers" vestigden hier hun gezag door in het gebied met veel vlagvertoon en zwaar bewapend in hun glimmende zwarte Cherokee en Toyota jeeps met Amerikaanse nummerplaten van "ARKANSAS" (laatste drie letters afgeplakt) erop, rond te rijden. De door de Serviërs onteigende Kroatische staatsoliemaatschappij ENA werd voor exploitatie aan Arkan ter beschikking gesteld. De exploitatie van deze oliemaatschappij stelde Arkan in staat om zijn oorlogsapparaat verder uit te bouwen en draaiend te houden. Nadat het conflict zich had uitgebreid naar Bosnië-Herzegovina werden Arkan en de "Arkan Tijgers" ook hier ingezet om met name af te rekenen met Bosniaks en Bosnische Kroaten. Hoewel de Servische president Slobodan Milosevic het jarenlang ontkende, werkten de Tijgers veelvuldig samen met Servische en Bosnisch-Servische militaire eenheden. Uit VN-bronnen is bekend dat de "Arkan Tijgers" o.a. actief waren in Bijeljina, Zvornik, Potocari (Srebrenica), Visegrad en Prijedor.

ARKAN ALS CRIMINELE "GODFATHER"

Naast zijn activiteit als militieleider zag Arkan kans om een crimineel imperium op te bouwen. (Tal van activiteiten leverden hem profijt en een zekere onaantastbaarheid op. Naast zijn reputatie als gewetenloze, arrogante killer, was hij ook een succesvol zakenman.) Hij behoorde tot de rijksten onder de Serviërs en woonde in een marmeren, paleisachtig, onderkomen dat niet alleen woonhuis maar ook commandocentrum en hoofdkwartier van zijn zakenimperium was. Het paleisje ligt in Dedinje, een exclusieve buitenwijk van de Servische hoofdstad Belgrado, waar ook Slobodan Milosevic en veel andere Serviërs uit de top van politiek en zakenwereld wonen. Arkan dankte zijn rijkdom

onder meer aan de smokkel van koffie, sigaretten, drank en brandstof, wat een lucratieve business is sinds het westen Joegoslavië sancties heeft opgelegd. Naast deze praktijken heeft Arkan ook de hand gehad in roofovervallen en bemoeide hij zich met de handel in drugs. Het meest heeft hij echter "verdiend" met de systematische plundering van huizen van Bosniaks en (Bosnische-)Kroaten. Arkan heeft het bij elkaar geroofde geld belegd in allerlei ondernemingen in Belgrado. Hij was bijvoorbeeld eigenaar van een patisserie, een detectivebureau, een geldwisselkantoor, cafés, een Italiaanse ijssalon, tijdschriften uitgeverijen, de radiozender "Tijger", casino's, bakkerijen, een bank en een voetbalclub genaamd "Obilic".

ARKAN EN ZIJN HUWELIJKEN

Na twee mislukte huwelijken met zeven kinderen, besluit Arkan in februari 1995 opnieuw te trouwen. Het 21-jarige Servische popsterretje Svetlana Velickovic, alias Ceca, is de gelukkige. Arkan had haar eerder ontmoet terwijl zij optrad voor zijn "Tijgers". Heel Servië zat aan de beeldbuis gekluisterd toen Arkan, gekleed in een traditioneel Montenegrijns kostuum, in een kersenrode Daimler gevolgd door 40 witte jeeps, bemand door zijn "Tijgers", het dorp van Ceca binnenreed. Volgens de ter plaatse geldende traditie mocht Arkan Ceca niet eerder meenemen, dan nadat hij voor het huis van haar vader, een appel van een paal had geschoten. Arkan had zes schoten nodig om deze opdracht uit te voeren. Nadat hij de opdracht had uitgevoerd luidde zijn commentaar op de zes schoten: "Ik was zenuwachtig. Iedereen weet toch dat ik niet gewend ben om op appels te schieten".

HET OPTREDEN VAN ARKAN'S TIJGERS IN KOSOVO

Tijdens het conflict om Kosovo in 1999 hebben paramilitaire groeperingen voor de Servische politie en binnenlandse veiligheidstroepen de kolen uit het vuur gehaald. Vermoed wordt dat ook "Arkan Tijgers" hieraan hebben deelgenomen. Zie hiervoor het artikel

van Elnt van Amerom elders in deze Info-Scoop.

DE MOORD OP ARKAN

Op zaterdag 15 januari 2000, omstreeks 17.15 uur bevond Arkan zich in de lobby van hotel Intercontinental in Belgrado. Toen Arkan in gezelschap van een vriend - een hoge functionaris van de speciale politie (MUP) - en een van zijn lijfwachten uit het restaurant van het hotel kwam werden ze door gemaskerde schutters beschoten. Alle drie kwamen ze hierbij om het leven terwijl de daders na het vuurgevecht wisten te ontkomen. De uitvoering van de aanslag lijkt op een criminele afrekening. De politie zag geen kans om de aanval te voorkomen en ook kan zij de daders niet arresteren.

Later verklaarde Arkan's echtgenote Ceca voor de pers dat zij tijdens het vuurgevecht op enkele meters afstand van haar echtgenoot had gestaan. Zij verklaarde dat zij, samen met haar zuster, nog gepoogd hebben om het lichaam van de stervende Arkan (buiten het hotel) in veiligheid te brengen. Ceca riep daarbij de hulp in van de politie. De aanwezige politie wilde pas assistentie verlenen nadat de zuster van Ceca hen met het pistool, dat ze van de gedode lijfwacht had gepakt, bedreigde. Ook wilde het veel later gearriveerde ambulancepersoneel Arkan niet naar het ziekenhuis brengen. Uiteindelijk werd het, inmiddels dode, lichaam van Arkan met hulp van de auto van een (mede)hotelgast naar een ziekenhuis vervoerd. Ceca's lezing van de uitvoering van de moord ondersteunt haar claim dat het regime (van Milosevic) verantwoordelijk is voor de moord op haar echtgenoot. Als de "Tijgers" wraak willen nemen, zoals zij tijdens de begrafenis beloofd hebben, kunnen zij beginnen bij de politieagenten en de ambulancebroeders, aldus de laatste woorden van mevrouw Raznjatovic. Op donderdag 20 januari werd Arkan in Belgrado begraven en hierbij waren ongeveer 2.000 mensen aanwezig. Grote afwezigingen tijdens de begrafenis waren de politici die eerder van Arkan's diensten gebruik hadden gemaakt. Onder

de aanwezigen waren wel veel leden van de "Arkan Tijgers", leden van de Servische Geheime Dienst en een aantal leden van Arkan's voetbalclub Obilic.

DE MOORDENAARS VAN ARKAN

de begrafenis van Arkan

Op de dag van de begrafenis maakte een Joegoslavische krant bekend dat één van de moordenaars van Arkan, Goran Jevtovic, gearresteerd was. Deze man zou "zonder enige twijfel" degene zijn die Arkan en zijn twee metgezellen vermoordde. Ook werd gemeld dat de "medeplichtige" aan de moord, Dobrosav Gavric, was geïdentificeerd. Gavric zou tijdens de schietpartij niet zelf hebben geschoten, maar hij werd wel geraakt door schoten uit de wapens van Arkan's lijfwachten. Hij zou in Loznica (in het grensgebied met BiH) in een hospitaal geopereerd zijn aan zijn verwondingen. Op 24 januari maakte de Servische politie bekend dat ook twee mededaders, Vujan Krstic en Dejan Pitulic opgepakt waren. In de verwarrende berichtgeving die in de daaropvolgende week aan de pers werd vrijgegeven werd er niet meer gesproken over Jevtovic. Naar de rol en de beschuldiging van de gearresteerde Jevtovic moet maar geraden worden. Wel verzocht de politie de burgers te helpen met het zoeken naar nog twee verdachten; de Serviërs Dragan Nikolic en Milan Djurici. Hieruit blijkt dat de politie in Belgrado uitgaat van vijf verdachten.

"DIT SOORT DOMME DINGEN BEHOEFT GEEN COMMENTAAR":

In de Bosnische krant, Dnevni Avaz,

die verslag doet van de aanslag, wordt vermeld dat enige plegers van de aanslag op Arkan zich verbergen in de Moslim Kroatische Federatie. Zij zouden zich schuil houden in Tuzla en bescherming genieten van Srebrenica's Oorlogscommandant, Naser Oric. Volgens de krant heeft Oric nog steeds contacten met "de zware jongens" in Belgrado, die hij als politieagent heeft leren kennen. Volgens speculaties in de Servische pers heeft Oric (zelf Bosniak) besloten om de plegers van de aanslag te helpen omdat Arkan en zijn Tijgers betrokken zijn geweest bij moordpartijen op Bosniaks in Podrinje. Toen, Dnevni Avaz, hem om commentaar vroeg, zei Oric: "Dit soort domme dingen heeft geen commentaar".

MOGELIJKE MOTIEVEN ACHTER DE MOORD OP ARKAN

Naar de motieven voor de moord op Arkan wordt naarstig gezocht. Het is mogelijk dat Milosevic zenuwachtig is. Deze zenuwen kunnen aangewakkerd worden door het gerucht

dat de NAVO speciale teams aan het opleiden is om hem aan te houden en voor het Oorlogstribunaal in Den Haag te brengen. Hierbij zou Milosevic dan aangeklaagd worden voor, in zijn opdracht uitgevoerde genocide in Bosnië-Herzegovina, Kroatië en Kosovo. Kort voor de aanslag op Arkan ging het gerucht dat hij contact gehad zou hebben met de openbare aanklager van het ICTY in Den Haag, om een deal te sluiten, waarbij hij bereid zou zijn om belastende verklaringen over zijn opdrachtgever Milosevic af te leggen.

Een andere verklaring kan gezocht worden achter het feit dat Arkan één van de criminelen was die tussen 1974 en 1996 in opdracht van de Joegoslavische regering betrokken was bij de opruiming van niet loyale, in het buitenland verblijvende, Joegoslaven. Uiteindelijk kan hier Milosevic opnieuw achter gezocht worden, omdat hij direct na zijn benoeming tot president, zich verzekerd heeft van de steun van de geheime dienst en de geheime politie. Opvallend is dat in de

afgelopen vijf jaar een groot aantal criminelen, die voor de geheime dienst hebben gewerkt, eveneens op raadselachtige wijze aan hun einde zijn gekomen, waarbij politie en justitie niet in staat waren om de daders op te sporen. Uit het vorenstaande kan geconcludeerd worden dat er iemand opruiming aan het houden is.

Ten derde kan de echtgenote van de Joegoslavische President Milosevic, mevrouw Mirjana Markovic, als mogelijke opdrachtgeefster gezien worden. Zij zou in 1996 Arkan en "zijn Tijgers" geld hebben geboden om gewelddadig een einde te maken aan de pro-democratische demonstraties in Belgrado. Arkan zou deze opdracht "van een vrouw" geweigerd hebben. Tenslotte mag een ordinaire afrekening in het criminele circuit niet uitgesloten worden.

SLOT

Zeljko Raznjatovic is onverwacht aan zijn einde gekomen, waarbij de tijd en de (politieke) wil uit zal moeten wijzen of hij het slachtoffer is geworden van een criminele- of een politieke afrekening.

(kaartje behorende bij artikel: De stoottroepen van de etnische zuiveringen) zie pagina 17

DE 'STOOTTROEPEN' VAN DE ETNISCHE ZUIVERINGEN

Elnt D.A. van Amerom

Bij het uiteenvallen van het voormalige Joegoslavië spelen paramilitairen (of milities) al vanaf 1991 een belangrijke rol. In Kroatië en Bosnië hebben ze vele duizenden doden op hun geweten. Ook in Kosovo hebben zij vreselijk huisgehouden. Zij zijn de 'stoottroepen' van de etnische zuiveringen: zij doen het vuile werk. De milities bestaan uit idealisten, maar ook uit hooligans en criminelen uit het stadsproletariaat. Het volgend artikel belicht de achtergronden en het recente optreden van deze paramilitairen, waarbij hun optreden in de Pec-regio illustratief is weergegeven. Daarnaast zijn vraagtekens gezet bij de politieke verantwoordelijkheid. Afsluitend is getracht een antwoord te geven op de vraag of de paramilitairen (op de Balkan) een gouden toekomst tegemoet gaan.

Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van: NRC Handelsblad, NRC Maandblad-M (12-'99), Algemeen Dagblad, het Parool, de Volkskrant, Spiegel-historiael (9-'99), Jane's Intelligence Review (10-'93), Internet. De foto's waar geen bronvermeldingen onder staan, komen van Internet.

PARAMILITAIRES

PERIODE KROATIË / BOSNIË

De paramilitaire groeperingen, ook wel milities genoemd, dragen martiale namen. Enkele van de bekendste benamingen zijn 'Tijgers', 'Witte Adelaars', 'Grijze Wolven', 'Zwarte Legioen', 'Jokers'. In Bosnië zetten zowel de Serviërs als de Kroaten paramilitairen in bij etnische zuiveringen. Ook de Bosniacs waren bijvoorbeeld bij de verdediging van Sarajevo aangewezen op bendes 'patriottische'

criminelen. De bekendste van de moslim-groeperingen zijn: 'Black Swans', 'Scorpions' en 'Black Spiders'. De Servische paramilitairen trekken altijd nog de meeste aandacht.

Op 21 mei 1991, twee dagen nadat de Kroaten met overgrote meerderheid voor onafhankelijkheid hadden gekozen, besloot het Servische bestuur van de Krajina-gebieden zich van Kroatië af te scheiden. Al in het voorjaar hadden meerdere hoge Servische officieren, waaronder enige gepensioneerde generaals van het JNA (het voormalige Joegoslavische leger), in het geheim paramilitaire eenheden in de door de Krajina-Serviërs gedomineerde gebieden opgericht. Traditiegetrouw kozen zij voor de organisatie en benamingen als in de tijd van Tito's verzet in de Tweede Wereldoorlog tegen de Nazi's. Dit leek echter fout te lopen omdat de Serviërs in de Krajina-gebieden toen meer open stonden voor de royalistische Chetnik-Serviërs, dan voor de communistische partizanen van Tito. Het gevolg hiervan was dan ook dat relatief weinig vrijwilligers zich bij de (door het JNA gesteunde) 6th Lika Divisie meldden. Succesvoller was Dragan Vasiljkovic, 'Captain Dragan', een Servische emigrant uit Australië met een crimineel verleden. Hij werd extreem populair onder de Krajina-Serviërs. In juli 1991 had hij enige honderden goed getrainde strijders in zijn trainingskamp, 96 km ten zuiden van Zagreb. Deze strijders vulden in de Krajina-gebieden succesievelijk de paramilitaire eenheden, zoals bijvoorbeeld '1st Volunteer Bn' in Bosanska Dubica, 'Wolves from Wolfstown' (Vukovi sa Vucjaka) en 'Toplica-Kosmet', beiden in Knin. Veel Servische politici wilden de volksenoten in Kroatië en Bosnië helpen en richtten binnen hun partij een gewapende tak op. Zelfs huidig oppositieleider Vuk Draskovic (SPO) had toen zijn 'Servische Garde' (SG),

Serb Arkan Tigers

Serb White Eagles

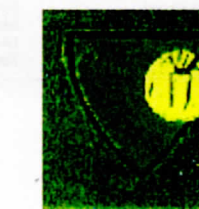
Chetnik

Black Legion

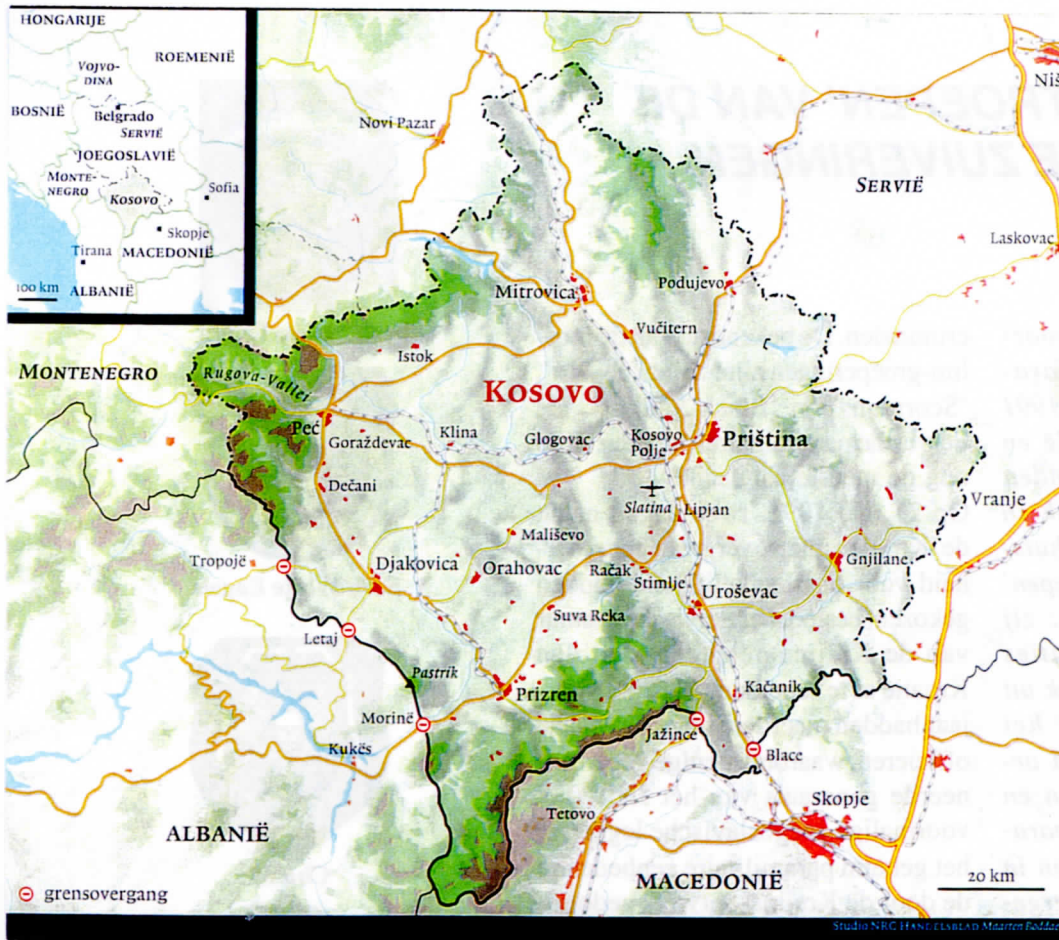
Konjic Scorpion
Commando Unit

Black Spiders
Commando Unit

Black Swans
Special Forces

Vluchtelingen

Van februari 1998 tot 24 maart 1999 werden 204.000 Kosovaren uit Kosovo verdreven. Op de dag dat de lucht oorlog om Kosovo eindigde, 10 juni, beliep het aantal sinds maart 1998 naar het buitenland gevluchte of verdreven Kosovaren 981.700, van wie er op die dag 442.600

in Albanië en 248.900 in Macedonië zaten en 65.000 in Montenegro.

Na de intocht van KFOR zijn 60.000 Roma en 150.000 Serviërs naar Servië gevlucht.

Dodental

Hoeverdoden er tussen maart en juni in Kosovo en Joegoslavië zijn gevallen, is vijf maanden na het einde van de oorlog nog steeds geheel onduidelijk.

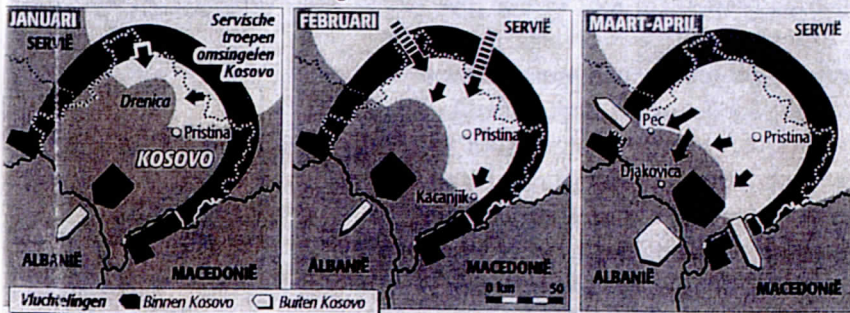
Aanvankelijke schattingen van Amerikaanse bewindslieden als ministers van Defensie Cohen (100.000 doden) zijn zonder twijfel sterk overtrokken geweest. Het Joegoslavische Tribunaal meldt 11.334 ver-

misten. Het State Department gaat uit van 8.000 doden. In Kosovo zijn inmiddels 2.108 stoffelijke resten opgegraven.

Hoever levens de luchtacties van de NAVO hebben geëist, is evenmin duidelijk. De Joegoslavische regering heeft het aantal van 2.600 doden genoemd. Onofficieel wordt eerder rekening gehouden met vijfhonderd doden onder de burgerij, van wie er driehonderd in Kosovo vielen (voor het grootste deel Albaneese Kosovaren). Het Joegoslavische leger heeft naar eigen zeggen 524 man verloren; er zouden nog 37 militairen worden vermist.

ners was aan het begin van de lucht oorlog vermoedelijk ver boven de twee miljoen gestegen, gezien het hoge geboortecijfer van de Albanen. Het aantal Serviërs en Montenegrijnen werd aan het begin van de oorlog geschat op 160.000.

Operatie Hoefijzer, de etnische zuivering van Kosovo

Diplomatiek overleg in de periode oktober 1998 t/m april 1999

Oktober '98: Akkoord Milosevic-Holbrooke. OVSE-waarnemers komen.
Januari '99: NAVO-generaals Wesley Clark en Klaus Naumann bezoeken Milosevic na schendingen akkoord.

6-23 februari '99: Vredesoverleg in Rambouillet. Servische delegatie vertrekt zonder te tekenen.
15-19 maart: Het vervolg van 'Rambouillet' in Parijs mislukt.

22-23 maart: Holbrooke doet Milosevic laatste voorstel.
24 maart: Na mislukte bemiddelingspoging Holbrooke begint de NAVO met lucht aanval.
17 april: Vredesvoorstel Kofi Annan door Milosevic weggeweigd.
22 april: Tsjechomyrdin ontmoet Milosevic. Zijn plan voor ongewapende VN-aanwezigheid wordt door de NAVO afgewezen.

240499 © de Volkskrant. Bronnen: Bundesweh, NAVO

maar zijn 'Chetniks' werden alomtegenwoordig. Daarentegen konden de Servische milities met een communistische achtergrond wél rekenen op royale steun van het JNA en de poli-

Ethnic cleansing in Bijeljina, April 1992. Arkan's Serb paramilitary fighters assault a Muslim man, having thrown him out of a first floor window

The Death of Yugoslavia

tie. De SDG (Srpska Dobrovoljacka Garda), later bekend als de 'Arkan-Tigers', waren met een paar duizend manschappen de machtigste groep. Ze gehoorzaamden (de op 20 januari jl. vermoordde) Zeljko Raznjatovic - alias Arkan-, achtereenvolgens bankrover, huurmoordenaar, hooliganleider, zakenman. 'Tijgers' vonden achteraf emplooi in het zakenimperium dat de baas met de roofbuit opbouwde. De Witte Adelaars ('Beli Orlovi'), de gewapende tak SCP (Srpski Cetnicki Pokre), vielen onder Vojislav Seselj. Leden van zijn 'Chetnik'-militie werden meestal beloond met functies binnen zijn Servische politieke partij, de SRS. Achteraf zijn nogal wat ex-commandanten omgekomen bij vetes in de Servische onderwereld, of werden opgeruimd omdat ze 'te veel wisten'. Dat lijkt bijvoorbeeld het geval bij de leider van de 'Grijze Wolven', Slobodan Miljkovic, alias Luger. Tenslotte voor alle duidelijkheid, ook de Joegoslavische strijdkrachten hadden in deze periode (en wellicht nu nog) speciale eenheden met illustere namen als 'Valken of Haviken' (Sokolovi) en 'Cobra's' (Kobre). Deze eenheden, in eerste instantie behorend tot de Militaire Politie, zijn speciaal getraind in het uitvoeren van anti-terroristen operaties en beschikken over de modernste specialistische bewapening en uitrusting. Ook gebruiken zij naast speciale gevechtsvoertuigen, burgervoertuigen. De 'Co-

bra' anti-terroristen eenheid maken deel uit van het Special Force Corps, bestaat uit twee pelotons met een totaal van 60 man, en zou speciaal getraind zijn in het gebruik van onconventionele wapens zoals kruisbogen. Het zal duidelijk zijn dat er tijdens de gewelddadigheden van begin jaren negentig nogal wat verwarring bestond over de activiteiten van de Joegoslavische speciale troepen en de

wordt gearresteerd'. Buiten wacht de politie... Al dezelfde avond arriveren ze in Leskovac, in het zuiden van Servië. Oude uniformen en geweren worden verstrekt en de twee-weekse training begint. Vrijwel dagelijks bezoeken politiemensen, officieren, maar ook leiders van paramilitaire bendes de trainingslocatie. Hun milities heten 'Gouden Leeuwen', 'Wespen', 'Bliksem', 'Schorpioenen', de 'Frenki's',

Seselj, the Vukovar warrior

Transitions

paramilitaire eenheden. Immers, geregeld werd gezamenlijk, dan wel in hetzelfde gebied, opgetreden.

PERIODE KOSOVO

De nauwe verwevenheid tussen misdadigers en politie, die begin jaren negentig bij de vorming van paramilitaire bendes ontstond, is in het naoorlogse Servië gebleven. Dat bleek vorig jaar van nut in Kosovo, toen het oude wervingsmechanisme zeer snel in werking kon worden gesteld. De politie haalde opnieuw de gevangenen leeg en plukte criminelen van de straat. Ook onder berooide vluchtelingen is druk geworven. Illustreerend is het verhaal van *Goran*..... Goran (23) verkoopt drugs in Belgrado. Op 14 februari vorig jaar roept zijn 'baas' al zijn dealers bijeen. 'Jongens, ik kap ermee. Jullie kunnen kiezen: of je meldt je als vrijwilliger voor Kosovo, of je

'Wolven van de Vervloekte Bergen'. Bij de laatste groepering sluit Goran zich met veertien anderen aan. Ze rijden naar de Rugova-vallei, vlakbij Pec. Het in het westen van Kosovo gelegen Pec was de stad van Albanese goudsmiden en juweliers, en de stad van de handel met het nabijgelegen Montenegro, Albanië, en met Servië - in benzine, sigaretten, auto's, cosmetica...

Na een korte training werden de vrijwilligers vanaf februari 1999 naar Kosovo gestuurd. Daar sloten lokale Serviërs zich vaak bij hen aan. Bij het begin van de NATO-bombardementen op 24 maart liet men ze op de Albanese burgers los. 'Weldoeners' als Arkan regelden bewapening, uniformen, apparatuur en vervoer - en leverden lijsten van de meest welgestelde burgers. In ruil droegen de mi-

lities een deel van hun buit af aan hun bazen. De 30-jarige *Toni* was hiervoor door Arkan uitverkoren. ... Medio februari reist hij door Kosovo, huurt voor zijn bende, de 'Tijgers', trucks en chauffeurs voor het vervoeren van de buit. Want Arkan weet dat er kapers op de kust zijn. 'Wij hadden de beste contacten in Belgrado en de beste informatie', aldus Toni. Begin maart krijgt hij de namen en adressen van de rijkste Albanese burgers, per regio en stad. 'We wisten waar we moesten zoeken', verklaart Toni... Er bestond in Kosovo een onderscheid tussen het leger (de VJ), de politie (de MUP) en de paramilitairen, in die volgorde. Maar vanaf het begin stond de hiërarchie op zijn kop. De officieren waren bang voor de bendeleiders. Arkans' Tijgers waren heer en meester. Zij opereerden discreet, gekleed in donkergroene legeruniformen zonder embleem. Maar al snel schuimden ook ongeorganiseerde groepjes

De etnische zuivering in Kosovo gebeurt meestal heel gericht. Als eerste worden gebieden met zware wapens beschoten en aansluitend kammen soldaten het hele gebied uit en jagen de plaatselijke bevolking uit hun huizen.

ÖMZ, nummer 4 1999

mannen met opvallend grote tijgeremblem de dorpen af, simulerend dat ze voor Arkan werkten. In het kielzog van de VJ stortten zij zich als sprinkhanen op de leeggeschoten dorpen. Onderaan de Servische plunderladder stonden de zigeuners (Roma). Zij mochten de kruimels oppikken.

MILOSEVIC' PRETORIAANSE GARDE

De politie fungeert als lichte infanterie. De in paars-blauw gestoken troepen zijn Milosevic' 'pretoriaanse garde'. Qua salaris en uitrusting worden ze voorgetrokken boven het le-

ger, hun moreel is ook veel beter. De 'Frenki's', een elite-eenheid -samengesteld uit een mix van agenten van de speciale politie (SAJ/MUP) en van paramilitairen- onder aanvoering van de schimmige commandant Franko "Franki" Simatovic, spelen de hoofdrol in het westen van Kosovo. Deze eenheid wordt ook wel aangeduid als "Frankovci" en opereerde voornamelijk in de regio's Dakovica en Pec. Gekleed in zwarte of de gangbare blauwgevekte uniformen en herkenbaar aan de groene of zwarte cowboyhoeden, gingen zij voorop in de strijd tegen UCK-dorpen en zijn er trots op nooit gevangenen te nemen. Eén van Frenki's mannen, Jacques, vertelt dat ze in maart de opdracht krijgen voorraadjlijnen van het UCK af te snijden. Aangezien de logistieke punten in de pro-UCK dorpen zijn gelegen, dienen burgers daarbij te worden uitgeschakeld. 'Het was waanzin, maar we voerden onze opdrachten uit. We

vermoordden alles wat bewoog: mannen, vrouwen, bejaarden, kinderen, koeien, varkens, kippen', zegt Jacques.

DE PEC-REGIO, ILLUSTRATIEF...

Het is zaterdagavond 20 maart 1999. Die ochtend zijn de internationale OVSE-waarnemers (KVM) met hun oranje-rode voertuigen uit Kosovo vertrokken. Ondanks de dreiging van NATO-bombardementen, zijn de Servische eenheden begonnen met wat later bekend wordt als 'Operatie Hoefijzer', de laatste en grootste etnische zuiveringsoperatie in Kosovo. Dertig Servische politiereservisten staan voor hun commandant Simonovic. Ze zijn verzameld in hotel 'Methohija' in Pec, het meest noordelijke einde van 'het hoefijzer'.

Simonovic pakt een papiertje uit zijn borstzak en zegt: 'Het westen wil de Serviërs uitroeien. De NAVO zal bommen gooien en de overmacht zal enorm zijn... Maar jullie, geachte strijders, jullie zijn de zonen van Milos Obilic!'. (De Servische ridder Obilic vermoordde in 1389 de sultan, na de nederlaag van aanvoerder prins Lazar tegen de Turken op het Merelveld in Kosovo). 'Het is beter te sterven in het gevecht, dan te leven in schande. Nu zullen we vechten als martelaren en in de hemel eeuwig leven. Het is nu aan ons. Kosovo is Servisch, niet één Albanees zal hier levend achterblijven'. Hij drukt zijn hand, drie vingers gespreid, tegen zijn borst. De mannen doen hem na. Hij roept: 'Voor het heilige kruis en de gouden vrijheid', dezelfde eed als van de Servische ridders -vlak voor de slag tegen de Turken. De reservisten herhalen de eed, sommigen met tranen in de ogen. Dan is er rakija, sterke drank, gestookt in het orthodoxe klooster van Decani, zo'n twintig kilometer buiten Pec. Simonovic heeft, zegt hij, nog een boodschap van patriarch Pavle (de hoogste leider van de Servisch orthodoxe kerk): 'Gods zegen rust op jullie werk'. Een uur later verlaten ze de stad in westelijke richting met de opdracht: 'jonge mannen doden, alle anderen wegjagen'. Al gauw halen ze de groep paramilitairen van Ruja in en sluiten zich daarbij aan.

In de Rugovo-vallei had zich al begin maart een militie-groep uit Servië gevestigd. Ze noemen zich 'de Wolven van de Verdoemde Bergen', naar het gebergte bij Pec. Aan het begin van de avond snuiven ze heroïne, stappen in de vijf donkergroene Lada's en rijden een dorp binnen. Ze roven geld en goederen, verjagen bejaarden, vrouwen en kinderen, en doden jonge mannen. Hun commandant Ruja heeft hen verboden vrouwen te verkrachten, maar hij blijft niet lang boos als er zich eens iemand niet aan dat verbod houdt.

De twee groepen rijden de Rugovo-vallei binnen, op weg naar een Albanese dorp waar op dat moment drie honderd Albanese schaapherders overnachten. De Servische politiepost

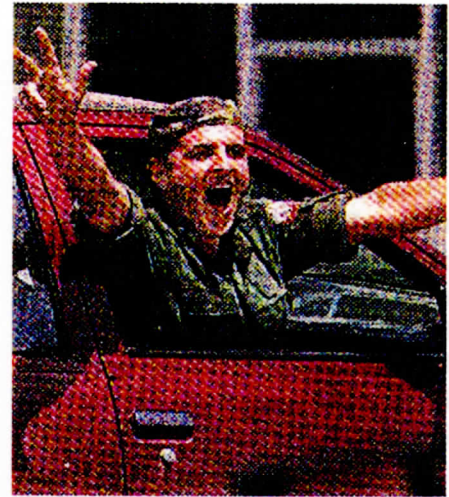
in het dorp had om versterking gevraagd...

In Pec zelf hadden de politiecommandanten al eerder hun eigen paramilitaire eenheid 'Munja' (Bliksem) opgericht. Albanese jongens werden gearresteerd, soms werden hun lichamen buiten de stad gevonden. Munja-leden pestten en vernederden de Albanese. In het weekend, 's avonds, verkleden zij zich als vrouwen en gingen naar cafés om Albanese in elkaar te slaan.

Vrijdag 19 maart: ook 'Munja' komt in actie. Samen met de politie en militairen gaan zij van deur tot deur. Zij eisen geld, juwelen, en zeggen: je hebt tien minuten om te vertrekken. Als Albanese bereid zijn ervoor te betalen, kunnen ze een uurtje extra krijgen. Ook de zaterdag en zondag worden benut om alle wijken van Pec leeg te vegen. In de straat die 'het smalle straatje' wordt genoemd, worden juwelierszaken geplunderd. Een groepje mannen, in zwarte uniformen en witte handdoeken om hun nek, loopt op zondagavond 21 maart door het straatje en steekt de winkels in brand. Deze eenheid noemt zich 'de Dwaze Pinguïns' en het enige wat ze doet is brandstichten... Tot het eind

nen. Zij hebben niet veel meer te doen. Ze plunderen, of treiteren de weinig overgebleven burgers. Begin mei echter worden er steeds meer troepen uit Pec naar de omliggende dorpen gestuurd. De NAVO-luchtaanvallen worden heviger en het UCK probeert vanuit Albanië corridors te creëren naar centraal-Kosovo. Alle Servische veiligheidstroepen werken samen: de politie, de VJ, en de paramilitairen. De reservisten worden soms misselijk van de wreedheid die laatstgenoemden begaan. De militairen maken foto's van elkaar met de veroverde UCK-emblemen op hun schouders, de 'Frenki's' echter houden zich bezig met het maken kettingen van afgesneden oren en het verkrachten van jonge meisjes. De Servische reservisten vinden het daarentegen wel grappig dat de Frenki's een eigen zigeunerorkest mee de dorpen innemen. Die spelen tijdens het moorden. En als hun muziek op een dag niet meer bevalt, worden ook de muzikanten afgemaakt en vervangen door nieuwen.

De Munja-paramilitairen bedenken spelletjes. Ze doden Albanese na een aftelrijmpje of spelen 'Servische roulette': zes Albanese worden op een rijtje gezet en een geweer magazijn

Servische paramilitair maakt de nationalistische handgroet terwijl hij langs NAVO-militairen Kosovo uitrijdt.

NRC, 20 november 1999

Toch komt het ervan. Op 12 juni trekken de eerste NAVO-troepen naar Pristina en Prizren. 's Avonds bezoeken de Munja's ook de laatste overgebleven Albanese in Pec. Ze zijn in uniform, om hun hoofd dragen ze zwarte doeken. Onder bedreiging worden Duitse merken geëist, steeds meer merken. Als hen duidelijk wordt dat er niets meer te halen is, worden de bewoners gruwelijk vermoord en het huis in brand gestoken. Op maandag 14 juni rijden Italiaanse tanks Pec binnen: het is afgelopen. De volgende dag vertrekken alle Servische eenheden uit Pec, duizenden Servische burgers sluiten zich bij hen aan. Dan komt het UCK de stad binnen, vier strijders. Ze lopen. Hun auto's staan buiten de stad: de benzine was op. Ze bezetten het voormalige hoofdkwartier van de VJ, installeren een satelliettelefoon en melden hun commandant 'Pec is ingenomen'. De dagen daarna ontvoert het UCK tientallen achtergebleven Serviërs. Niemand hoort nog van ze, er worden geen lichamen gevonden. 's Nachts gaan de strijders van het Kosovo Bevrijdingsleger van huis tot huis om Serviërs weg te jagen. De Albanese vluchtelingen komen terug uit Albanië en Montenegro. De stad ligt in puin. Van de 31.000 huizen in Pec zijn er 21.660 door brand zwaar beschadigd. Dus betrekken de teruggekeerde vluchtelingen ook de nog niet door brand verwoeste huizen van Serviërs...

De Servische veiligheidstroepen in Kosovo houden er een systematische methode op na om mensen te verdrijven. Complete gebieden worden vernietigd en de bewoners worden weggejaagd of gedood.

Trupendienst, nummer 3 1999

van de luchtbombardementen is een groepje elektriciens de hele dag op straat druk doende met het doorknippen van de stroomdraden, die het vuur kunnen overbrengen naar de Servische huizen.

Maandag 22 maart: er zijn nog maar een paar honderd Kosovo-Albanese in de stad. Wat rest zijn de duizenden soldaten, paramilitairen en politieman-

wordt gevuld met vijf patronen. Hierna wordt gewed wie het zal overleven... Eind mei worden de Serviërs in Pec nerveus omdat de regering in Belgrado wellicht zal toegeven aan de eisen van de NAVO. Zij zijn niet meer vrolijk, de sterke drank raakt op, er worden steeds meer huizen in de brand gestoken en er wordt zelfs in de stad af en toe geschoten.

Hoeveel doden de etnische zuiveringsoperatie in Kosovo heeft veroorzaakt, is nog een open vraag. Het Joegoslavië-tribunaal (ICTY) komt op 11.334 vermisten, het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse zaken schat het aantal doden op ruim 8.000. ICTY-medewerkers graven in Kosovo, na het vertrek van de Serviërs, 2.108 lichamen op. Volgens een onderzoeker zegt dat getal niets. 'Een patroon is dat de Albanen in een huis werden samengedreven en met handgranaten vermoord. Hierna werd het huis in brand gestoken. 'Wij vinden in zo'n geval bijvoorbeeld een compleet skelet en wat losse botresten. Wij zoeken lichamen om sectie op te verrichten, dus melden we dan maar één lichaam...'

Als het platteland medio april is ontvolkt, gaat veel aandacht uit naar het verwijderen van de lijken: bewijsmateriaal van oorlogsmisdaden moet worden vernietigd. Rade, een politie-man uit Pec, herinnert zich dat zijn commandant woedend is als hij hoort dat Rades eenheid Albanen heeft gedood en hen in de huizen heeft achtergelaten. 'Dat moet voortaan in

Een gruwelkarwei: EOD'ers assisteren het Joegoslavië-tribunaal bij het blootleggen van massagraven.

Defensiekrant, 19 augustus 1999

het open veld', beveelt hij. Vanaf half april ziet Rade dat speciale eenheden met trucks en koelwagens de lijken verzamelen. Hun bestemming is onbekend, maar smeltovens bij de staalfabriek van Glogovac en die van Pristina worden regelmatig genoemd.

VERANTWOORDELIJKHEID

Politieke verantwoordelijkheid voor de 'handel en wandel' van de militias wordt natuurlijk ontkend. De paramilitairen opereren op eigen gezag, doen waar ze zin in hebben: de overheid zou geen greep op ze hebben. De Joegoslavische regering heeft zelfs altijd ontkend dat in Kosovo paramilitairen aanwezig waren, laat staan dat ze gruweldaden hebben begaan. Niettemin dienen paramilitairen altijd het centrale gezag. Het zijn de - brute - handhavers van de status quo. In hoeverre centrale regeringen paramilitairen sturen, is vaak moeilijker te zeggen door de schimmige verstrengeling van belangen. Maar bij die schimmigheid ligt nu juist de kracht van paramilitaire organisaties: ze zijn er, ooggetuigen ten overvloede, en ze zijn er - officieel - niet. Het onofficiële karakter van paramilitairen maakt het voor de buitenwacht moeilijk om regeringen, die hen ondersteunen, ter verantwoording te roepen. De diplomatie staat met lege handen.

NIETSONTZIEND GEWELD

De recente opleving van het paramilitaire geweld in Kosovo is niet terug te voeren op een tekort aan rekruten of honger naar meer territorium, maar is vooral defensief van aard. De jongste militias zijn in het leven geroepen omdat de macht van de staat wijkt, *binnen* de landsgrenzen. Het is een gegeven dat reguliere strijdkrachten moeite hebben met het bestrijden van guerillabewegingen. De belangrijkste reden hiervoor heeft de Chinese leider Mao (Zedong) als volgt geformuleerd: de guerillastrijders zijn onder de bevolking, zoals een vis in het water. De VS hebben dat in Vietnam al gemerkt, en de Russen in Tsjetsjenië. Wie vissen wil vangen, moet dus ontwateren: regio's compleet

No escape: 18 villagers who attempted to flee Kosovo's conflict by hiding in a forest in the Drenica region are now its latest victims

Time, 12 oktober 1998

ontvolken, of er voor zorgen dat de bevolking dusdanig wordt geterroriseerd dat ze zich wel twee keer bedenkt guerillastrijders te steunen, of zelf in het verzet te gaan. Er moeten kortom 'paramilitaire methoden' worden gehanteerd.

Reguliere legers die een kans van slagen willen hebben tegen volksofstandelingen, moeten bereid zijn nietsontziend geweld te hanteren.

Bij de reguliere soldaten, ook in Joegoslavië, is die bereidheid hiertoe minder groot gebleken. Ze zijn over het algemeen niet bereid om risico's te nemen die het 'vuile werk' met zich meebrengt: hinderlagen en bomaanslagen vallen niet uit te sluiten. Misschien zit ook de militaire beroepseer wel in de weg. Het Joegoslavische leger bijvoorbeeld, dat door de Tweede Wereldoorlog een formidabele reputatie had opgebouwd, stond aanvankelijk huiverig tegenover het begaan van oorlogsmisdaden. Later verdween die schroom. De terughoudendheid van het regeringsleger komt echter niet uitsluitend uit de eigen rangen, maar wordt ook van buitenaf opgelegd. De opperbevelhebber van de reguliere strijdkrachten, de staat, is in de jongste geschiedenis in toenemende mate gebonden aan conventies, verdragen en de mondiale publieke opinie. Er wordt - zij het selectief - meer gelet op het 'gedrag' van staten. Het woord 'moraal' ligt de Westerse diplomaat in de mond bestorven. Maar aan paramilitairen gaat deze pressie goeddeels voorbij. In hun ogen zijn regels er juist om te schenden, zeker als hiermee de tegenstander pijnlijker

kan worden getroffen.

GOUDEN TOEKOMST?

ALBANESE BENDES HOUDEN HUIS IN KOSOVO

14 Januari, meer dan zes maanden zijn verstreken sinds het Joegoslavische leger, de politie en de paramilitairen uit Kosovo zijn vertrokken. Nu zijn er 50.000 KFOR-militairen en 1.800 politieagenten van UNMIK, de VN-missie in Kosovo, onder leiding van de hoge vertegenwoordiger, Bernard Kouchner. Wraakacties en systematisch geweld tegen Serviërs vullen nog steeds de kranten. Maar de Kosovo-Albanen lijden ook.

Prizren, Pec, Pristina- zodra de schemering invalt zijn de steden verlaten, niemand waagt zich in het donker op straat. Er is geen politie, er zijn geen rechters, geen verkeerslichten. In dit vacuüm verschenen plotseling gewapende groepen van 'strijders voor het recht' op het politieke toneel. Ze nemen het recht in eigen hand. Zo heeft de groep de 'nationale adelaars' zich geworpen op het arresteren, berechten en liquideren van criminelen. Op het platte land opereert een groep die zichzelf 'het nieuwe UCK' noemt. Sommigen geloven dat moslimfundamentalisten hun eigen groepen hebben georganiseerd. Ze zouden achter de grafschendingen op kerkhoven in Prizren zitten. Sommigen menen dat de maffia uit Albanië het veiligheidsprobleem veroorzaakt, anderen geven de geheime politie van Milosevic de schuld. Aanhangers van de gematigde politicus Ibrahim Rugova denken dat de chaos wordt veroorzaakt door Hashim Thaci, oud-leider van het officieel opgeheven Kosovaarse bevrijdingsleger UCK. Hij zou moedwillig problemen veroorzaken en zelfs macht hebben over de maffiabendes. Zo zou hij Kouchner willen dwingen de macht uitsluitend aan hem over te dragen. Aanhangers van Thaci, veelal oud-strijders van het UCK, zeggen meestal het tegenovergestelde. Zij

beweren dat ze rovers en ontvoerders zouden kunnen arresteren. Thaci weigert op alle beschuldigingen in te gaan. Hij zegt dat hij niet alle gewapende groepen in de hand heeft en beschuldigt, net als de Kosovo-Serviërs, KFOR en UNMIK ervan niets te doen. Kouchner op zijn beurt geeft de schuld aan de internationale gemeenschap, die te weinig geld geeft om voldoende politieagenten aan het werk te zetten. Ook heeft UNMIK geprobeerd een juridisch systeem op te zetten, maar Albanese rechters en advocaten weigeren de Joegoslavische wetten toe te passen. Immers, daarmee zou de Servische zeggenschap over Kosovo worden erkend!

In zijn boek 'To end a War' beschrijft Richard Holbrooke, Amerikaans diplomaat en vredesapostel op de Balkan, hoe hij in 1960 als 19-jarige liftend door de Balkan trok. In Sarajevo ging hij in de cementen voetstappen staan van Princip Gavriilo, de moordenaar van de Oostenrijkse troonopvolger Frans Ferdinand. Een gids vertaalde

De voetstappen van Gavriilo Princip, de moordenaar van Franz Ferdinand.

Spiegel historael 15 september

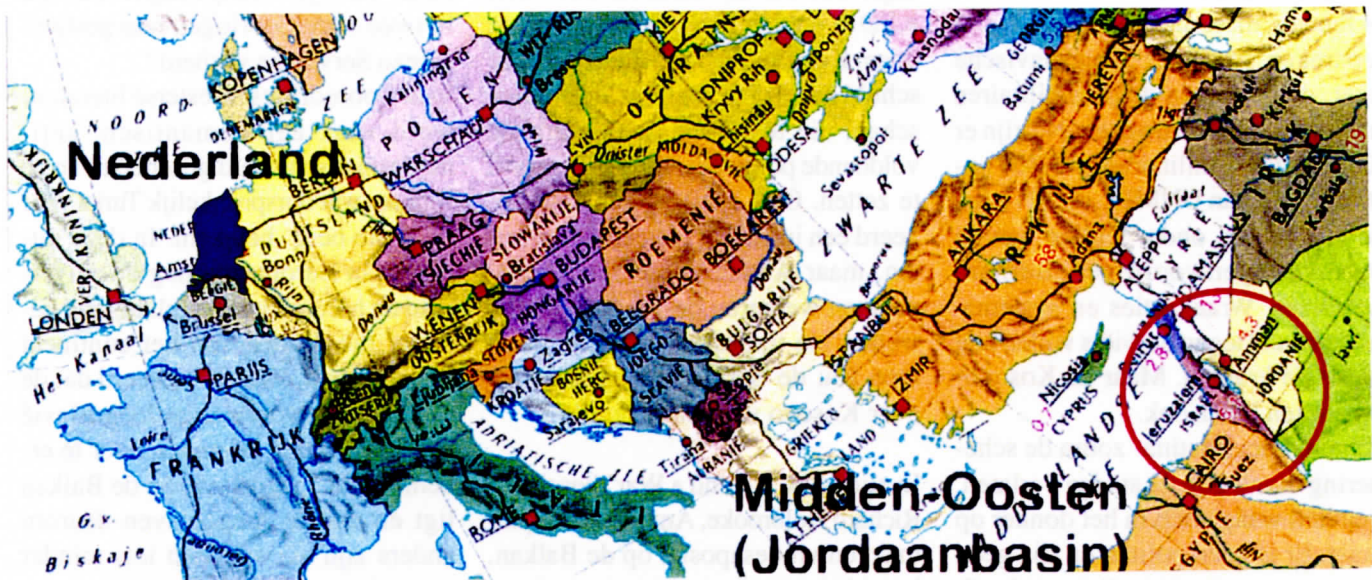
voor hem de in de muur aangebrachte tekst: 'Hier bracht op 28 juni 1914 Gavriilo Princip de eerste slag toe voor de Servische vrijheid'. Verbijstering bij de jonge Amerikaan! Servische vrijheid? Terwijl Princip's kogels Europa in twee wereldoorlogen had gestort? Hoezo Servische vrijheid?

In de vooroorlogse westerse literatuur werd vaak een romantisch, anti-modernistisch beeld geschetst van de Balkan, wat oorspronkelijk Turks voor 'beboste berg' betekent. In deze uithoek van Europa zou nog de zuiverheid en heroïek van het platteland bestaan, die de rest van het continent verloren had. Vaak is beweerd dat de oorlog in het voormalige Joegoslavië pas kan worden begrepen door te erkennen dat Joegoslavië op de Balkan ligt en dat de Joegoslaven daarom anders zijn als wij. Een iets minder generaliserende opvatting luidt dat de wreedheden en oorlogsmisdaden het gevolg zijn van etnische tegenstellingen die juist in Joegoslavië zo scherp zijn, omdat de grens die het beschaafde Europa van het primitieve Balkan scheidt, dwars door dat land loopt. In 1933 verscheen de roman 'De herberg met het hoefijzer' van A. den Doelard. Feit is dat dit boek de ogen van talloze Nederlandse lezers voor de geschiedenis en het karakter van Joegoslavië en tegelijkertijd van de Balkan in zijn geheel, opende.

Paramilitairen, parapolitie, of welke naam deze bendes ook wordt gegeven, ze hebben een gouden toekomst. Ze hebben toenemend bestaansrecht zolang etnische tegenstellingen verharder, de opstandigheid in de wereld groeit en een goede voedingsbodem voor het nationalisme is ontstaan. Voor staten vormen paramilitairen een ideaal, en heimelijk, machtsinstrument. Hun optreden in Kosovo zal zeker op de Balkan niet voor het laatst zijn geweest. Mocht op termijn ook het Montenegrijnse streven naar onafhankelijkheid uit de hand lopen,... dan zullen we zeker weer over hen horen.

WATERPROBLEMATIEK IN HET JORDAANBASIN

Tlnt drs Peereboom & Tlnt Kuyl

ligging Jordaanbasin t.o.v. Nederland

In een poging het vredesproces in het Midden-Oosten nieuw leven in te blazen zijn recentelijk de onderhandelingen tussen Israël en Syrië over teruggave van de Golan Hoogvlakte en de hiermee verbonden terugtrekking van Israël uit Zuid-Libanon heropend. Daarnaast slepen de onderhandelingen tussen Israël en de Palestijnse Autoriteit zich verder voort.

Naar mate de onderhandelingen zich meer gaan toespitsen op concrete zaken, zoals het overdragen van land, gaan zaken als de verdeling van het aanwezige water een steeds prominentere rol spelen in de gesprekken. Omdat het met water om een primaire levensbehoefte gaat, is het onmogelijk om het vredesproces op een voor alle partijen bevredigende manier af te sluiten zonder expliciet afspraken te maken over het beheer en de verdeling van de regionale watervoorraden. Omdat het Jordaanbasin grote watertekorten kent, kan zodoende gesteld worden dat de waterproblematiek en de voortgang van het vredesproces onlosmakelijk met elkaar verstrengeld zijn.

Om het watergebruik en de watervoorraden van de verschillende partijen en bronnen met elkaar te kunnen vergelijken is het onvermijdelijk om getallen te gebruiken. De getallen voor de waterhoeveelheid zijn gegeven in miljoenen kubieke meters (mkm). Meestal gelden deze cijfers voor een jaar wanneer het de hernieuwbare waterhoeveelheid aangaat.

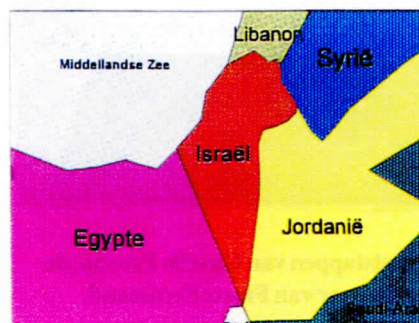
Omdat de watervoorraad een politiek zeer beladen onderwerp is kunnen de door de verschillende par-

om de hoeveelheid water die zich bevindt in respectievelijk gedeelte en eigen bronnen.

De in dit artikel genoemde cijfers moeten daarom niet als absolute waarden gezien worden, maar meer als relatieve waarden. De cijfers dienen slechts om een indruk van de verhoudingen te geven.

De watercijfers die Israël publiceert hebben betrekking op het hele gebied dat het land in de Zesdaagse oorlog 1967 heeft veroverd. Dit is dus met inbegrip van de Golan Hoogvlakte, de West-Bank en de Gaza-strook.

Om de waterproblematiek te doorgronden volgt in dit artikel een beschrijving van de afwatering van het Jordaanbasin voorafgegaan door een geografisch en historisch overzicht. Dit laatste sluit af met een formulering van de actuele conflictpunten tussen de verschillende partijen. Afsluitend worden in de conclusie enkele uitspraken gedaan over de rol van de waterproblematiek in het vredesproces en over de toekomstige ontwikkelingen die daaruit voortkomen. Voor dit artikel is gebruik gemaakt van

het Midden-Oosten

tijen uitgegeven watercijfers niet als objectief beschouwd worden. De verschillende partijen publiceren al naar gelang het politieke doel hogere of lagere cijfers waar het gaat

de volgende literatuur: Beschorner, Natasha (1992), Glatz, Dr. Christiaan (1995), Donker, Henk (1994), Libiszewski (1995). De foto's waar geen bronvermeldingen onder staan, komen van Internet.

voegt de rivier de Yarmouk zich van uit het oosten bij de Jordaan. Naast het oppervlakte water bestaat het Jordaanbasin uit grote grondwater reservoirs, ook wel *aquifers* genoemd, onder de West-Bank en de Israëlische kustvlakte.

raden van het Jordaan basin in handen.

De ontstane situatie na de Zesdaagse Oorlog van 1967, werd in 1973 geconsolideerd nadat Israël de Yom Kippoor oorlog van de Arabische coalitie had gewonnen, aangevuld met de in 1982 door Israël in Zuid-Libanon ingestelde veiligheidszone, waarvan de rivier de Litani de Noordgrens vormt.

De voorgeschiedenis die ertoe geleid heeft dat Israël op dit moment de brongebieden van de Jordaan beheerst, vindt zijn oorsprong in het uitroepen van de staat Israël op 14 mei 1948. Als reactie op het uitroepen van de staat Israël brak de eerste oorlog tussen Israël en haar Arabische burens uit. Israël won en breidde haar grondgebied uit met binnen de veroverde gebieden een groot deel van het brongebied van de Jordaan (de Dan), het Meer van Tiberias (of Galilea) en een deel van westkust van de Dode Zee. Niet alleen Israël, maar ook Jordanië en in mindere mate Syrië waren voor hun (zoet)watervoorziening afhankelijk van het Jordaan-basin (Libanon was wel partij, maar niet afhankelijk voor wat betreft haar zoetwatervoorziening).

het Jordaanbasin

belangrijkste waterlopen van het Jordaanbasin

HISTORISCHE & GEOGRAFISCHE INLEIDING

GEOGRAFIE

Het Jordaanbasin spreidt zich uit over de landen Libanon, Syrië, Israël en Jordanië. De centrale as bestaat uit de Jordaanrivier die in de Huleh-vallei in Noord-Israël ontstaat uit de samenkomst van de waterlopen de Hasbani, de Dan en de Banias. Alle drie ontspringen zij op de hellingen van de berg Hermon die aan de noordoostelijke rand van de Golan Hoogvlakte ligt. Deze berg vormt het hoogste punt in het Jordaanbasin met de hoogste jaarlijkse neerslag.

Vanuit de Huleh-vallei stroomt de rivier de Jordaan naar het zuiden om uit te monden in het meer van Tiberias, dat het enige natuurlijke oppervlakte water reservoir van het Jordaanbasin is. Vanuit dit meer loopt de rivier naar het zuiden door de Jordaanvallei tot in de Dode Zee. Ongeveer 10 km ten zuiden van het meer van Tiberias

HISTORIE

In 1967 brak de Zesdaagse Oorlog uit naar aanleiding van de uitvoering van het plan van oorspronkelijk Jordanië, Libanon en Egypte om water van de bronrivieren van de Jordaan om te leiden naar de Yarmouk. Dit plan omvatte onder meer een dam in de Yarmouk en kanalen over de Golan-Hoogvlakte. Dit plan werd later overgenomen door de Arabische Liga. In zes dagen werden door Israël de Golan-Hoogvlakte en de Westbank (Westelijke Jordaan oever) veroverd plus het stuk van de Yarmouk waar de dam gebouwd werd. Naast territoriale winst en voordeel voor wat betreft militair strategische posities had Israël, met uitzondering van de Hasbani rivier, alle bronrivieren van de Jordaan op de Golan-Hoogvlakte in handen. Daarnaast verkreeg Israël toegang tot de volle lengte van de Jordaan alsmede de drie aquifers onder de Westbank. Hiermee had Israël de sleutels van de (zoet)water voor-

In 1951 werd bekend dat Jordanië water uit de Yarmouk wilde gebruiken voor de irrigatie van het oostelijk deel van de Jordaanvallei (East Ghor), waarop Israël begon met het droogleggen van de moerassen rond het Huleh meer om verdamping van water tegen te gaan. Maar omdat dit de grens van de gedemilitariseerde zone met Syrië overschreed leidde dit tot schermutselingen tussen Israël en Syrië.

In 1953 begon Israël aan de bouw van wat later als de National Water Carrier (NWC) bekend zou staan en welke uiteindelijk in 1964 geheel operationeel zou zijn. Dit werd door de Arabische buurlanden ervaren als hét symbool voor de Israëlische expansiedrift en dit leidde dan ook tot gewapende incidenten. Dit maakte dat Amerika ertoe over ging een speciale afgezant, Eric Johnston, naar het Midden-Oosten te sturen. Deze moest proberen om de vier betrokken staten (Israël, Jordanië, Syrië en Libanon) op een lijn

te krijgen. Allerlei politieke en praktische bezwaren over en weer zorgden ervoor dat dit plan nooit ingevoerd werd. Hierna voerden alle betrokken partijen hun eigen beleid, wat regelmatig leidde tot schermutelingen en tot een climax kwam in 1967.

In het kader van de irrigatie van het oostelijk deel van de Jordaanvallei werd door Jordanië in 1969 het King Abdullah kanaal in gebruik genomen. Israël beschuldigde Jordanië van over-exploitatie van Jordaan-bronwater en bombardeerde het kanaal. In 1970 werd een overeenkomst gesloten tussen Israël en Jordanië over het kanaal op instigatie van de Verenigde Staten.

In 1993 werd in Oslo (Noorwegen) een akkoord getekend dat een vredesproces voor het Midden-Oosten in gang moest zetten. De Arabisch-Israëlische conflicten zouden door middel van multilaterale gesprekken opgelost moeten worden. Een aspect van het Israëlisch-Palestijnse principe akkoord over zelf bestuur was het principe van 'evenredig gebruik' van water voor de Palestijnen. Er werden geen afspraken gemaakt over precieze hoeveelheden, hetgeen tot op heden reden is tot Palestijns ongenoegen, met name ten aanzien van de Gaza strook. Op het gebied van vervuilingspreventie werd wel enige concrete vooruitgang geboekt.

In 1994 sloten Israël en Jordanië een vredesverdrag, waarbij nadrukkelijk afspraken werden gemaakt betreffende samenwerking op het gebied van (zoet)water beheer. Gezamenlijk zou gewerkt gaan worden aan ontwikkeling van water beheer, vervuilingspreventie en wederzijdse hulp in geval van water schaarste. Daarnaast werd precies bepaald wie hoeveel water mocht onttrekken aan de rivieren de Jordaan en Yarmouk. Voorts werd overeengekomen dat Israël 50 mkm water aan Jordanië zou leveren. Dit is minder dan de jaarlijkse tekorten waar Jordanië mee te kampen heeft. De afspraken bleken geen garantie voor de correcte levering van de hoeveelheden, zoals bleek in mei 1997. Toen Israël te kampen kreeg

met tekorten door aanhoudende droogte verminderde Israël de water leveranties aan Jordanië met 40%. Resumerend kan de schaarste aan water, zijnde een onderdeel van de conflicten uit het verleden, worden samengevat in de volgende actuele disputen in het Jordaanbasin:

- de Israëlische bezetting en exploitatie van de bovenloop van de Jordaan (de bezetting door Israël van de Golan Hoogvlakte en de "veiligheidszone" in Zuid-Libanon);
- de claims met betrekking tot de historische waterrechten op de rivier de Jordaan van de Palestijnse Autoriteit (PA) en Jordanië;
- de Israëlische controle over de aquifers onder de West-Bank & Gaza-strook en de ondergeschikte rol die de PA bij de exploitatie hier van speelt;
- de Syrische plannen om de rivier de Yarmouk in zijn bovenloop af te dammen.

Punt 4 vormt een bedreiging voor Jordanië omdat dit land door het knippen van de Jordaan ten zuiden van het meer van Tiberias voor zijn water voornamelijk op de Yarmouk is aangewezen. Hier wordt bij de beschrijving van de oostelijke Jordanoever op terug gekomen. Ook komt met een Syrische afdamming van de Yarmouk een gezamenlijk Jordaan/Syrisch plan voor het bouwen van een dam (de Al-Wahda-dam) op de helling te staan.

HET JORDAANBASIN

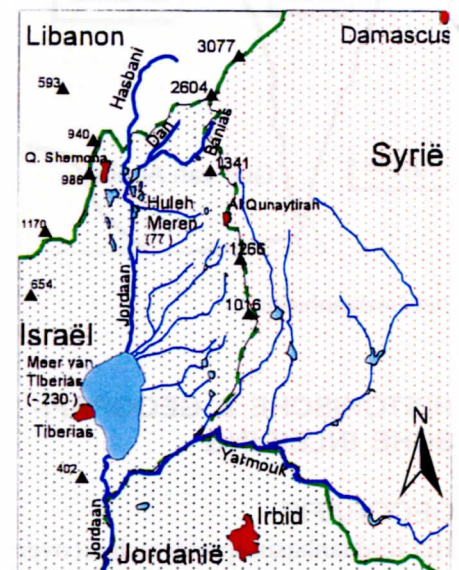
Van het hele Midden Oosten zijn in het Jordaanbasin de watertekorten het grootst. In vergelijking met andere afwateringsbasins is het Jordaan basin relatief klein. Vergeleken met de rivieren de Rijn en de Nijl is de hoeveelheid water die door dit basin stroomt respectievelijk 50 en 65 maal kleiner.

De tekorten worden veroorzaakt door o.a. een stijgende consumptie t.o.v. de constante hernieuwbare water-voorraad. De jaarlijkse neerslag in het gebied varieert tussen ± 800 mm in het noorden tot 50-200 mm in het zuiden. Hiervan gaat per jaar $\pm 60\%$ verloren door verdamping en 5%

stroomt uiteindelijk de zee in. De overige 35% is de jaarlijks hernieuwbare water-voorraad.

Verdere tekorten ontstaan door verzilting en vervuiling van de aquifers als gevolg van over-exploitatie. Mocht zoals voorspeld de gemiddelde jaartemperatuur in de komende jaren stijgen met 15-30% t.o.v. het heden, dan zal extra verdamping van water de tekorten nog verder vergroten.

De afwatering van het Jordaanbasin is mede aan de hand van de hiervoor onder het historische overzicht gegeven opsomming onder te verdelen in vier sub-regio's, nl. de Bovenloop & Zuid-Libanon, de Jordaanvallei & Jordanië, de West-Bank en de Kustvlakte & Gaza-strook.

de bovenloop van de Jordaan

DE BOVENLOOP & ZUID-LIBANON

De Bovenloop van de Jordaan bestaat uit de waterlopen de Hasbani, de Baniyas en de Dan, die alle drie op de hellingen van de berg Hermon ontspringen. Verder draagt afstroming van oppervlakte water van de Golan Hoogvlakte nog bij aan de bovenloop van de Jordaan. Het geheel watert af in het meer van Tiberias dat zelf ook direct een hoeveelheid regenwater opvangt.

De Hasbani ontspringt op de noordwestelijke helling van de berg Hermon uit de bron Wazzani in Zuid-Libanon.

De Hermon heeft een hoogte van 2814 m AMSL en is daarmee het hoogste punt in het Jordaanbasin. Tevens vangt deze berg met 800-1000 mm de meeste neerslag in het gebied op.

In enkele artikelen wordt gesproken over de aanleg van een stelsel van pijpleidingen op de hellingen van de Hermon om zo over grotere oppervlakten water op te kunnen vangen. Tevens wordt er melding gedaan van plannen om tussen de Hasbani en de Litani rivier, die verder naar het noorden ligt, een verbinding te maken om zo meer water door de Hasbani naar het meer van Tiberias te sluizen. Deze beide zaken zijn door de Israëlische regering echter nooit bevestigd.

De Litani ontspringt in de Bekaa-vallei in Oost-Libanon en stroomt eerst in zuidelijke en daarna in oostelijke richting naar de Middellandse Zee. In de Bekaa-vallei wordt een groot deel van het water opgevangen in een stuwmeer waarna het ten behoeve van het opwekken van hydro-electriciteit wordt afgetapt om door de Markabatunnel in de Awali-rivier ten westen hiervan gestort te worden. Van de oorspronkelijke 700 mkm per jaar blijft zo maar 125 mkm over om door het zuidelijke traject te stromen. Hier vormt de Litani de noordelijke grens van de door Israël uitgeroepen "Veiligheidszone".

De Baniyas ontspringt op de zuidoost helling van de Hermon en stroomt over de Golan Hoogvlakte de Huleh-vallei in. Een paar kilometer naar het noordwesten ontspringt de Dan nog net binnen de grenzen van de staat Israël. De Dan levert met 245-260 mkm per jaar ongeveer twee maal zo veel water als de Baniyas of de Hasbani.

De Golan Hoogvlakte vangt door zijn hoger gelegen positie en indirect van de hellingen van de Hermon ongeveer 1500 mkm per jaar aan neerslag op. Het meeste hiervan gaat echter verloren door verdamping en door afstroming over het oppervlak van de moeilijk doordringbare rotsbodemplaat naar de omliggende laagten, zoals het meer van Tiberias en de Yarmouk-vallei. De bodem van de Golan Hoog-

vlakte heeft van nature een hoog zoutgehalte wat de kwaliteit van het afstromingswater niet ten goede komt. Op de Golan Hoogvlakte zijn verschillende reservoirs gebouwd om afstroming tegen te gaan, waarvan het Ram-meer in het noorden met een hernieuwbare capaciteit van 3 mkm de grootste capaciteit heeft. Ondanks de hoge neerslaghoeveelheid kunnen de Israëlische nederzettingen met de ongeveer 80 bronnen en putten maar van een hernieuwbare capaciteit van 20 mkm gebruikt maken. Het overige water dat nodig is wordt vanuit het meer van Tiberias omhoog gepompt. De waarden zoals die in de bovenstaande tabel zijn gegeven vormen samen een schatting van de totale hoeveelheid water die jaarlijks vanuit de bovenloop van de Jordaan het meer van Tiberias in stroomt. Op dit totaal van ongeveer 900 mkm moet vervolgens zo'n 300 mkm in mindering gebracht worden door verdamping en 60 mkm dat door Israël wordt doorgelaten in de Jordaan. De ruim

Tabel 1: Hernieuwbaar water in de bovenloop van de Jordaan

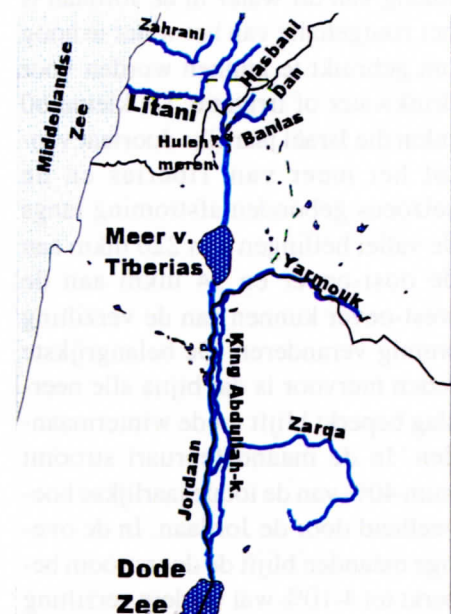
	Jaarlijks hernieuwbare waterhoeveelheid in mkm
Hasbani	125
Dan	245-260
Baniyas	125
Afstroming Golan & overige hellingen	300
Directe neerslag in het meer van Tiberias	100

500 mkm die zo jaarlijks overblijft is precies de hoeveelheid die Israël er uitpomp en in zijn *National Water Carrier* (NWC) over het land verspreid. Dit vormt ongeveer 35% van het totale jaarlijkse Israëlische waterverbruik.

De cijfers zoals die zojuist gegeven zijn geven echter een ideale situatie weer. In het verleden is er veel meer water uit het meer gepompt om in de steeds groeiende behoeften te voorzien. Tussen 1988 en 1991 bereikte het peil de *rode lijn* en moest tijdelijk het pompen gestaakt worden. Wanneer het niveau onder deze lijn komt wordt het water zo zout dat het niet meer bruikbaar is.

Door de verdamping die in het meer zelf plaats vindt, maar ook door de oplossing van natuurlijk in de bodem aanwezige zouten in afstromend oppervlaktewater is het zoutgehalte in

het meer van Tiberias te hoog om direct als drinkwater gebruikt te worden. In een poging om het zoutgehalte van dit water omlaag te krijgen is het water van enkele zoutwaterbronnen omgeleid. Dit brakke water wordt nu rechtstreeks in de Jordaan geloosd ten zuiden van het meer van Tiberias. Het water van het meer wordt voornamelijk voor irrigatiedoeleinden gebruikt en vermengd met water uit minder zoute bronnen, zoals het grondwater uit de West-Bank. Hierop en op het lozen van brak water in de Jordaan wordt hieronder verder in gegaan.

afwatering Noord-Israël

DE JORDAANVALLEI EN JORDANIË

De afwaterings facetten die bepalend zijn voor het verloop van de Jordaan van het meer van Tiberias naar de Dode Zee in het zuiden zijn de rivier de Yarmouk, het King Abdullahkanaal, de Zarqa en de seizoens gebonden afstroming van de oost en west hellingen van de Jordaanvallei.

Sinds de afdamming van het meer van Tiberias in de jaren '50 en daarmee de controle over de uitstroom van water naar de Jordaan, is deze geknepen van 1300 mkm naar 40-60 mkm per jaar. De belangrijkste leverancier van water is daarom de Yarmouk die ongeveer 10 km ten zuiden van het meer van Tiberias op de Jordaan uitkomt. De bovenloop van de Yarmouk

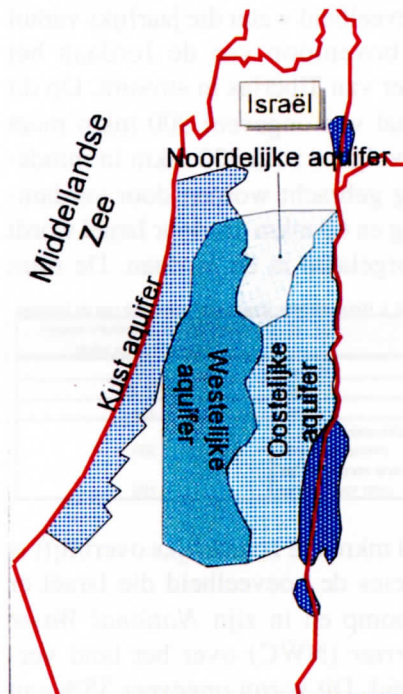
bevindt zich in de Hauran vlakte in Zuidwest Syrië, dat druk doende is deze af te dammen. De totale jaarlijkse hoeveelheid water die door de Yarmouk stroomt wordt geschat op 450-475 mkm. Hiervan houdt Syrië ruim 200 mkm vast in de bovenloopse stuwmeren. Waar de Yarmouk nog enkele kilometers langs de Israëlische grens loopt neemt Israël ongeveer 70 mkm per jaar af.

Een klein deel van het overige water vindt zijn weg naar de Jordaan. Door de omleiding van zoutwaterbronnen rond het meer van Tiberias en de lozing van dit water in de Jordaan is het zoutgehalte van het water te hoog om gebruikt te kunnen worden voor drinkwater of irrigatie. De kleine 60 mkm die Israël jaarlijks doorlaat vanuit het meer van Tiberias en de seizoens gebonden afstroming langs de vallei hellingen van 220 mkm aan de oost-oever en 54 mkm aan de west-oever kunnen aan de verzilting weinig veranderen. De belangrijkste reden hiervoor is dat bijna alle neerslag beperkt blijft tot de wintermaanden. In de maand februari stroomt ruim 40% van de totale jaarlijkse hoeveelheid door de Jordaan. In de overige maanden blijft de doorstroom beperkt tot 4-10% wat verdere verzilting alleen maar versterkt.

Om de akkerbouw en fruitteelt in de Jordaanvallei toch een kans te geven, wat onmogelijk is op grond van de jaarlijkse hoeveelheid neerslag, is het King Abdullah-kanaal gegraven. Het kanaal loopt vanaf de Yarmouk parallel aan en ten oosten van de Jordaan over een afstand van 110 km en voorziet de landbouw van irrigatiewater. Dit kanaal tapt jaarlijks ongeveer 120-130 mkm van de Yarmouk af. Verder snijdt het King Abdullah-kanaal alle beekjes en seizoenale stroompjes (ook wel *wadi's* genoemd) en verdeelt ook het water hieruit. Het kanaal snijdt eveneens de op twee na belangrijkste rivier van Jordanië: de Zarqa. Het meeste water van deze rivier die vlak bij de Jordaanse hoofdstad Amman ontspringt wordt opgeslagen in het grootste stuwmeer van het land. Uiteindelijk bereikt zo'n 95 mkm het King Abdullah-kanaal.

Door de vermindering van de doorstroom van water van 1300 mkm in de jaren '50 tot de huidige 200-300 mkm per jaar is de grondwaterstand in de Jordaanvallei, gemeten vanaf 1960, met 16 m gezakt. Het peil van de Dode Zee is hierdoor eveneens gaan zakken en blijft zakken met $\pm 0,5$ m per jaar. In 1960 werd een hoogte gemeten van 395 m onder zeeniveau. In 1994 was dit al gezakt tot 410 m onder zeeniveau. De kustlijn van de Dode Zee is hierdoor zo ver tergetrokken dat de zee inmiddels in tweeën is gedeeld, nl. in een noordelijk en een zeer ondiep zuidelijk deel.

DE WESTBANK

De aquifers

De West-Bank bestaat uit een berg- en heuvelslandschap met door het midden een bergrug met toppen van 800 tot 1016 m AMSL. Deze bergrug vormt de waterscheiding tussen het Oostelijke en het Westelijke aquifer. In het noorden splits de bergrug zich in tweeën in een "Y"-vorm. Tussen de twee benen van de "Y" bevindt zich de noordelijke aquifer. De drie aquifers heten respectievelijk het "Oostelijke", het "Yarkon-Taninim", en het "Beth Shean" aquifer. In zijn geheel heet het grondwaterreservoir onder de West-Bank "de Berg-

aquifer".

De bodem van de Berg-aquifer bestaat uit kalksteen. Dit gesteente kan in spleten en holten zo'n 10-20 liter water per kubieke meter vasthouden. Al dit water is afkomstig van neerslag dat voornamelijk in de wintermaanden valt. In deze maanden komt een vochtige westelijke stroming van de Middellandse Zee. Wanneer deze lucht tegen de bergen van de West-Bank wordt gestuwd ontstaat neerslag. Dit leidt tot een jaarlijks hernieuwbare hoeveelheid water van ongeveer 600 mkm waarvan 180 mkm uit brak water bestaat.

Het water wordt opgeslagen in twee lagen in de bodem. Een op 100-150 mm diepte en een op 450-600 m diepte. Op enkele plaatsen bevindt zich onder de zoetwater aquifers nog zoutwater. Bij te diep boren kan vermening optreden. Dit heeft al geleid tot een toename van het zoutgehalte van 13%.

De Israëli's halen hun water voornamelijk uit de diepste aquifer. De Palestijnen zijn aangewezen op de bovenste aquifer. Dit heeft te maken met het gegeven dat de meeste door de Palestijnen gebruikte putten al voor 1967 geslagen zijn. De noodzaak om tot op 450-600 m diepte te boren was in die tijd nog niet zo groot door de beperkte bevolkingsdruk. Vanaf de tijd dat Israël de dienst uitmaakt op de West-Bank zijn er bijna geen vergunningen voor het slaan van nieuwe putten aan niet-Israëli's verleend.

5% van de Westelijke en de Noordelijke aquifer ligt op Israëli'sch grondgebied. Echter, vanwege de goede kwaliteit van het water en uit kwantitatieve noodzaak gebruikt Israël respectievelijk $\pm 94\%$ en $\pm 85\%$ van het hernieuwbare water uit deze aquifers. Waar het water van het meer van Tiberias voornamelijk voor irrigatiegebruik wordt door zijn hoge zoutgehalte, leent het water van de Berg-aquifer zich uitstekend als drinkwater. Een centrale factor in de Israëlische terughoudendheid bij het overdragen van grondgebied aan de PA, is hierop en op het feit dat dit water 30-40% van de totale Israëlische watervoorraad betreft terug te voe-

ren. Bij Israël bestaat de angst dat door wanbeleid, overbepomping en vervuiling met rioolwater en pesticiden zijn belangrijkste en kwalitatief beste waterbron wordt aangetast. De mogelijke terugkeer van Palestijnse

West-Bank eerder zichtbaar worden dan in de kustvlakte.

De Kustaquifer wordt hoofdzakelijk gevuld met water dat afkomstig is van neerslag in de wintermaanden. Dit levert een jaarlijks hernieuwbare hoe-

geving.

Door overbepomping zakt de grondwaterstand jaarlijks met 15-20 cm. Hierdoor is het zeewater tot 1,5 km landinwaarts binnengedrongen in de aquifer. Naast verzilting door binnendringend zeewater vormt de gebrekkige riolering van de strook een groot probleem. 60% van de huizen hebben geen rioolvoorzieningen. Hierdoor kan jaarlijks zo'n 20 mkm ernstig vervuild rioolwater terug de bodem instromen. In het oosten van de Gaza-strook heeft de grote waterbehoefte geleid tot steeds dieper boren. Hierdoor is een zoutwater-aquifer aangeboord waarvan het water nog zouter is dan dat van de zee. De delen van de hoger gelegen zoetwater-aquifer waar nog water in zat zijn zich vervolgens met dit brakke water gaan vermenigen.

Tabel 2: Het waterverbruik op de West-Bank t.o.v. de totale hernieuwbare capaciteit

	Totale hernieuwbare capaciteit in mkm	Totale verbruik in mkm	
		Israël	PA
Westelijke aquifer	350	326	24
Noordelijke aquifer	130	106	24
Oostelijke aquifer	150	91	59

vluchtelingen uit Jordanië en Libanon naar de West-Bank en een dus toenemende waterconsumptie vormt eveneens een heikel punt.

Het grootschalige Israëlische verbruik staat in schreïnend contrast met het Palestijnse verbruik. Een gezamenlijke Israëlisch/Palestijnse commissie kwam op de volgende cijfers uit:

Aanvullend nemen Palestijnse dorpen door het gebruik van tankwagens voor 3 mkm water af van het Israëlische nationale waterbedrijf Mekorot. 70%-80% van de Palestijnse dorpen is niet op een waterleidingnet aangesloten en moet naast het gebruik van eigen putten op deze manier aan water komen tegen een prijs die veel hoger licht dan waar tegen de Israëlische nederzettingen het kunnen kopen.

Door het hoge zoutgehalte van het water in de Jordaan, waardoor het geheel onbruikbaar is, zijn de bewoners van het oostelijke deel van de West-Bank voor hun drinkwatervoorziening volledig op het grondwater aangewezen. Onder dit oostelijke deel bevindt zich nog een tot op heden ongebruikte aquifer van 60 mkm met brak water.

DE KUSTVLAKTE & GAZA-STROOK

Omdat het in de West-Bank meer regent dan in de Kustvlakte is het jaarlijks hernieuwbare deel hier veel groter dan in de kustvlakte. De zandsteen bodem van de kustvlakte is echter in staat om veel meer water op te nemen dan de kalksteen bodem van de West-Bank. Hieruit volgt dat de gevolgen van overbepomping in de

veelheid van 280 mkm op, wat neer komt op ongeveer 15% van Israëls totale water capaciteit. De groffe zand- en zandsteenbodem heeft echter een wateropnemend vermogen van 300-350 liter per kubieke meter. Voor de hele kustvlakte resulteert dit in een niet-hernieuwbare capaciteit die in de miljarden kubieke meters loopt. Jaren lange overexploitatie van de Kustaquifer had in eerste instantie weinig opmerkelijke consequenties. Pas tussen 1988 en 1991 werd duidelijk dat de grondwaterstand van oorspronkelijk 3-5 m AMSL was gezakt tot 1 m AMSL en plaatselijk zelfs daaronder. Het gevolg hiervan was dat zeewater de zoetwater aquifer begon binnen te dringen tot plaatselijk 4 km landinwaarts. De kustvlakte telt zo'n 1700 putten en bronnen die hun water van een diepte van 50-150 m halen. Door de zeewater intrusie is 1/5 hiervan te zwaar verzilt om nog bruikbaar te zijn. Pas wanneer er voor een lange tijd en honderden miljoenen kubieke meters zoetwater terug de bodem in is gepompt, zal de grondwaterbalans weer hersteld zijn.

In de Gaza-strook is het watertekort en de daarbij horende problematiek nog groter dan op de rest van de kustvlakte. Met een bevolkingsdichtheid van 2000+ per km² is de Gaza-strook een van de dichtst bevolkte gebieden ter wereld. Cijfers van een onderzoekscommissie van de EU geven aan dat het plaatselijke deel van de Kust-aquifer een jaarlijks hernieuwbaar deel heeft dat bestaat uit ongeveer 67 mkm, waarvan 47 mkm bestaat uit plaatselijke neerslag en 20 mkm uit instroming van de om-

WATERBELEID

Bij de beschrijving van de afwatering is terzijde al een paar keer waterbeleid aan de orde gekomen. Dit is eigenlijk voornamelijk een beschrijving van het Israëlische waterbeleid, omdat dit land zo goed als alle brongebieden van het Jordaanbasin beheerst. De punten zoals die aan het einde van het historische overzicht gegeven zijn resulteren in verschillende spanningen tussen Israël en zijn burens. Deze worden in tijden van droogte nog eens extra op de spits gedreven, zoals het dichtdraaien van de kraan door Israël in de pijplijn naar Jordanië in mei 1997. Hierdoor kon aan een deel van de in het vredesverdrag overeengekomen 50 mkm per jaar niet worden voldaan. Dit water gold als compensatie voor de historische waterrechten van Jordanië op de rivier de Jordaan die door Israël wordt afgeknepen om zo veel mogelijk water in het meer van Tiberias te houden.

De spanningen voor wat betreft het waterbeleid tussen Israël en de PA komen voort uit de scheve exploitatie verhouding tussen beiden. Dit resulteert in de beschuldiging:

- dat Israël het Westelijke aquifer over-exploiteert;
- dat vanuit Israëlische nederzettingen

gen op de West-Bank en Gaza-strook rioolwater in de bodem wordt geloosd;

- dat het de PA verboden is om diepere putten te slaan om het zakkende grondwater bij te houden, terwijl de Israëli's nederzettingen dit wel mogen;
- dat aan de PA hogere prijzen voor het kopen van water van Mekorot in rekening gebracht worden dan aan de Israëli's.

Naast het beleid dat gericht is op het *de-hand-op-de-knip-houden* besteedt Israël veel energie en geld aan alternatieve methoden van waterwinning en waterbesparing. Het meest opvallende voorbeeld hiervan is de aanleg van de *National Water Carrier* (NWC). Dit is het waterleidingnetwerk van Israël dat als doel heeft water uit het relatief waterrijke en bevolkingsarme noorden naar het relatief waterarme en bevolkingsdichte zuiden te verplaatsen. Met dit project werd in de jaren '50 van de vorige eeuw begonnen en vanaf 1964 was het operationeel. Vanaf het intakepunt Eshed Kinrot aan de noordwestelijke rand van het meer van Tiberias tot het zuiden van het land heeft de NWC een totale lengte van ± 6500 km. Dit waterleidingnet wordt beheerd door het overheidsbedrijf "Mekorot" dat verantwoordelijk is voor alle praktische aspecten van het Israëli's waterbeleid.

Andere alternatieve waterwin- en besparingsmethoden bestaan uit:

- het opvangen van surplus regenwater in de wintermaanden in cisternes; het zuiveren en hergebruiken van huishoudelijk en industrieel afvalwater;
- het ontzilten van zee- en brakwater middels 30 nationale ontziltingsinstallaties, de stad Eilat aan de Golf van Aqaba wordt bijvoorbeeld vrijwel geheel in drinkwater voorzien door ontziltingsinstallaties;
- het toepassen van efficiëntere irrigatiemethoden waarbij minder

water verdampt, zoals druppel-irrigatie direct aan de plantenwortels wat in vergelijking met besproeiing een efficiëntie vergroting van 65-75% t.o.v. 40-50% heeft. Een bijkomend voordeel hierbij is dat door minder verdamping ook minder verzilting van het bodemoppervlak ontstaat;

- het overschakelen op minder water intensieve en meer zout tolerante planten;
- tot slot het boven het meer van Tiberias in de lucht brengen van een zilver-joodverbinding om regen op te wekken.

CONCLUSIE

De ontwikkelingen in het verleden hebben ertoe geleid dat Israël de gehele afwatering in het Jordaanbasin beheerst en daarmee de controle heeft over de verdeling van het beschikbare water. Als gevolg van allerlei zoals het bouwen van dammen, de NWC, etc. werd en wordt de natuurlijke afwatering naar behoefte gemanipuleerd. Hierin zit de problematiek die naast militair/strategische vraagstukken bij alle onderhandelingen over teruggave van land meespeelt.

Met de stijgende bevolkingsgroei en economische ontwikkeling stijgt ook de waterbehoefte. Het beschikbare water dat Israël nu aan het Jordaanbasin onttrekt is eigenlijk al niet meer genoeg om aan de behoefte te voldoen. Dit heeft geleid tot overexploitatie van de beschikbare bronnen waardoor de grondwaterstand is gedaald en delen van het grondwater en oppervlakte water ernstig verzilt zijn. Door dit beleid worden de andere partijen in het Jordaanbasin benadeeld waar het de beschikbare hoeveelheid water aangaat. Het zal niet verwonderlijk zijn dat in de onderlinge dialoog de andere partijen tegemoetkoming van Israël eisen, zoals bijvoorbeeld gereeld is in het vredesverdrag met Jordanië waarbij Israël water aan Jor-

danië levert.

Wanneer Israël ingaat op de eisen van de andere partijen betekent dit dat het de beschikking over delen van de watervoorraad moet opgeven en zo ook water uit handen geeft dat het niet kan missen. Eveneens vertrouwt Israël het beheer van delen van de brongebieden niet aan de andere partijen toe, omdat het bang is voor wanbeleid en vervuiling van het water waarvan het uiteindelijk afhankelijk is. Overigens kunnen de PA en Jordanië Israël eveneens van deze zaken beschuldigen. Het meest schreinerende bewijs aan beide zijden hiervan is de situatie in de Gaza-strook. Hierbij is enerzijds sprake van over-exploitatie en anderzijds van sterke bodemvervuiling als gevolg van gebrekkige riolering.

In de toekomst zal het beschikbare water steeds schaarser worden en de behoefte zal blijven stijgen. Wanneer de betrokken partijen niet in staat blijken om tot overeenstemming te komen zal water een steeds prominenter rol gaan spelen in de onderlinge verhoudingen in de regio. De uitkomst hiervan zal aan de huidige situatie niets veranderen en de huidige problemen alleen maar vergroten.

De enige zinnige manier om te komen tot een wederzijds bevredigende oplossing bestaat uit een verregaande samenwerking op het gebied van het beheer van de gemeenschappelijke waterhuishouding. Alle partijen zullen dan eerst moeten erkennen dat verregaande samenwerking in het gemeenschappelijke belang is.

Een voorwaarde voor het slagen van samenwerking op dit gebied is de succesvolle voortzetting van het vredesproces. Tegelijkertijd zal de noodzaak om te komen tot een gemeenschappelijk water beheer een belangrijke motor zijn die de voortgang van het vredesproces in het Midden-Oosten kan garanderen.

HET OSMAANSE OF OTTOMAANSE RIJK

Aooi G.A. Brinkman

Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van de volgende bronnen: Internet, Britannica, Winkler Prins, Ottoman Rule in Damascus, Princeton Universiteit, The Near East by William Yale. De foto's waar geen bronvermeldingen onder staan, komen van Internet.

Dit artikel zal bestaan uit 2 delen. In deel één wordt beschreven de opkomst van het Osmaanse rijk, het hoogtepunt en het verval. In deel twee worden de afbrokkeling, de instellingen van het Osmaanse rijk behandeld.

DE OPKOMST

De oorsprong van de dynastie en het rijk ligt bij een Toerkmeense clan die als gevolg van de Mongoolse overvallen van Chorasán naar Klein-Azië trok. Onder gezag van de sultan van Konya vestigde die zich in het begin van de 13de eeuw ten zuiden van Nicea. Hun leider Ertogrul voerde oorlogen tegen Byzantium, waardoor de macht en invloed van de Toerkmenen groter werd. Etogruls zoon, Osman I

wapen Osmaanse dynastie

(1281-1326), gaf zijn naam aan deze clan. Hij bleef, hoewel hij praktisch als onafhankelijk vorst kon optreden, formeel trouw aan de Seldsjoeken (de Turkse dynastie die in de 11de en 12de eeuw het Midden-Oosten beheerste). Hij ging later over tot de Islam, met

als gevolg dat bepaalde moslimse religieuze broederschappen, zoals de Bektasjis (leden van een mystieke orde in Turkije die in nauwe betrekking tot de Janitsaren stonden) en groot aanzien kregen in het leger. Zijn zoon Orhan I (1326-1359) (die Bursa

Janitsaren

tot zijn hoofdstad maakte) geldt als de grote oprichter van het rijk. Hij breidde het gebied onder Osmaans gezag uit en ontwierp de administratieve indeling in Sandjaks (provincies) die tot het einde in het Osmaanse rijk zou blijven bestaan. Verder richtte hij een beroepsleger op van 20.000 Janitsaren, die uit de schatkist betaald werden, en 70.000 Sipahis, die van de opbrengsten van bepaalde aan hen toegewezen belastingen leefden. Een van de belangrijkste factoren die het rijk zo sterk maakte, was het gebruik van mensen die niet tot het heersende volk der Osmanen behoorden aan te trekken. Er werden uiteraard vrijwillige bekeerlingen gemaakt, maar ook was er iedere vijf jaar een zogenaamde devsjirmeh waarbij in christelijke gebieden 20 procent van de jongens werden opgehaald en als islamieten werden opgevoed, teneinde hen in het bestuur of als Janitsaar dienst te doen. Orhan I was ook de eerste Osmaanse veroveraar. De in bezit genomen ge-

bieden werden onder Osmaans bestuur geplaatst en tot springplank gemaakt voor volgende veroveringen in Europa en Klein-Azië. Verder werd gebruik gemaakt, van de onderlinge verdeeldheid der Balkanvolkeren, en van de maatschappelijke (slaaf tegen over heer) en religieuze tegenstellingen (orthodoxen tegen katholieken of katharen) en van de economische zwakheid van de gebieden in het Oosten die door de Italianen werden uitgebuit. In Klein-Azië moesten de Osmanen felle strijd voeren tegen kleine Turkse emiraten, maar in 1338 vestigden zij een hechte basis voor hun macht aan de Dardanellen door de verovering van Karasi. In 1329 werd Nicea veroverd en in 1355 viel Nikomedeia. Met de verovering van Gallipolli (1354) staken de Osmanen naar Europa over, waar zij Thracië en Macedonië bedreigden. Het zwakke Byzantijnse rijk probeerde van de opkomende macht van de Osmanen gebruik te maken, hetzij in de onderlinge strijd van de troonpretendenten, hetzij in de strijd tegen de Serven. In het midden van 14de eeuw beslaat het Servische rijk bijna heel het huidige Griekenland, Albanië, Macedonië en Oost-Bosnië. Kosovo is het politieke en religieuze centrum van het Servische rijk.

De Byzantijnen staan machteloos, tot zij hulp krijgen van de Osmanen. Door het ingrijpen van Orhan I kon Johannes

Orhan I

VI Kantakoezenos (Byzantijns keizer) in 1347 de macht in Byzantium aan zich trekken. Onder Murad I (1359-1389), zoon van Orhan I, breidde het gezag van de Osmanen zich over de Balkanlanden uit. In 1360 werd Adrianopel veroverd, dat in 1365 tot residentie werd gemaakt. Na de slag aan de Marica (1371) werd het Byzantijnse rijk een heffing opgelegd. Door een coalitie te vormen poogden de vorsten van Servië, Bulgarije en Bosnië de groeiende macht van het Osmaanse rijk in te dammen. Maar in 1388 onderwierp Murad I de Bulgaren en het jaar daarop versloeg hij de Serven onder leiding van Lazar bij Kosovo-Polje zó verpletterend, dat daardoor een eind kwam aan het Servische rijk.

Murad I werd in de slag op het Merelveld te Kosovo gedood. Hij werd opgevolgd door Bajezid I (1389-1402), die om eventuele moeilijkheden met betrekking tot de troon te voorkomen, zijn jongere broer liet ombrengen. Na 1394 trok Bajezid Walachije binnen en versloeg in 1396 bij Nikopolis een tegen hem afgezonden kruisriddersleger onder leiding van Sigismund van Hongarije. Tevens begon hij het beleg van Konstantinopel, maar in de uitvoering van zijn plannen werd hij gehinderd door de invasie van Timoer Lang. De Mongoolse veroveraar had een aantal door Bajezid uit hun macht ontzette Kleinaziatische vorsten onder zijn bescherming genomen en in 1402 werd Bajezid bij Ankara verslagen en gevangen genomen. In het jaar 1403 stierf Bajezid in gevangenschap. Waarna zijn vier zonen streden om de macht. Want door de nederlaag van de Osmanen bij Ankara hadden talrijke onderworpen staatjes zich weten vrij te maken. Toch overleefde het Osmaanse rijk de catastrofe, het bleek krachtiger dan zijn burens. Uit de troonstrijd kwam Bajezids zoon, Mehmet I (1413-1421), zegevierend tevoorschijn. Zijn zoon Murad II (1421-1451) hervatte de veroveringspolitiek van zijn voorouders en maakte zich meester van Thessalonike (1430). Wederom vormde zich een Europese en christelijke coalitie tegen de Osmanen, ditmaal bestaande uit de

Transsylvanische vorst Janôs Hunyadi, de Albanese vorst Skanderbeg, de koning van Polen en Hongarije Ladislav III Jagello en de Servische despoot George Branković. In 1444 moest Murad II de vrede van Szegedin tekenen, waarbij Walachije onder Hongaars gezag kwam en zijn zoon Mehmet II op de troon werd geplaatst. Toen de bondgenoten echter de vrede verbraken, werden zij in dat zelfde jaar nog bij Varna door de teruggekeerde Murad II verpletterend verslagen.

HET HOOGTEPUNT

Mehmet II (1444-1446 en 1451-1481) voltooide de ondergang van het By-

Janitsaren

zantijnse rijk, op 29 mei 1453 werd Konstantinopel veroverd en tot hoofdstad van het Osmaanse rijk gemaakt. De laatste Griekse vorstendommen vielen in 1460 (Zuid-Morea) en in 1461 (Trebizonde). Tevens werden de laatste Balkanstaten definitief onderworpen: Servië (1459) en Bosnië (1463), na de dood van Skanderbeg (1468) werden de laatste Venetiaanse nederzettingen aan de Albanese kust bezet. Walachije, Moldavië en het chanaat van de Krim werden onder Turkse opperheerschappij geplaatst. Tevens werden de Italiaanse handelsnederzettingen veroverd; Fokaia (1455), Lesbos (1462), Negropontos (1470), Samos en Kaffa (1475). In 1479 werd Venetië gedwongen een

heffing te betalen om enkele plaatsen in Griekenland te mogen behouden. Ten slotte werd op het Italiaanse vasteland Otranto ingenomen. Mehmeds zoon Bajezid II (1481-1512), veroverde de macht na een langdurige strijd met zijn broer Djem. Hij leed nederlagen tegen de Hongaren en de Mammelukken (1485-1491), maar richtte op het Venetiaanse grondgebied tot bij Vicenza grote verwoestingen aan (1502).

De Janitsaren, die hem te vredelievend vonden, dwongen hem af te treden ten gunste van zijn zoon Selim I (1512-1520). Zijn korte regering betekende een ware explosie van Osmaanse expansie. In 1514 drong hij in een veldtocht tegen de (Sjieten) in Perzië tot hun hoofdstad Tabriz door en behield het gebied aan de bovenloop van de Eufraat. In 1516-1517 vernietigde hij het sultanaat van de Mammelukken waarbij Syrië, Egypte en de heilige Arabische steden Mekka en Medina aan het Osmaanse rijk werden toegevoegd. Zijn grootste omvang en macht bereikte het Osmaanse rijk onder Süleyman I de Prachtlievende (1502-1566), die het ook zijn grootste uitbreiding verschafte. Hij veroverde Hongarije op Lodewijk II en schonk het aan de vazalvorst Zapolya, de wojewode van Transsylvanië, in 1541 werd het ingelijfd. Daarna rukten de Osmanen naar Wenen op, dat echter wist stand te houden (1529). Intussen hadden de Osmanen Rhodos veroverd (1522) en hadden de Barbarijse zeerovers Aroedj Barbarossa en Chaireddin Barbarossa Algiers veroverd (1522) en zich tot vazallen van de sultan verklaard, waardoor de Middellandse Zee een Turkse binnenzee leek te worden. De Osmaanse vloot plunderde de kust van Italië en bedreigde de scheepvaart van de Europese volken. De sultan sloot een verdrag met koning Frans I van Frankrijk, gericht tegen de Habsburgse keizer Karel V, maar de Habsburgse diplomatie zette de sjah van Perzië tegen de Osmanen op. Dat leverde de sjah echter weinig op, in 1555 moesten de Perzen geheel Mesopotamië afstaan. In het Zuiden van het Arabische schiereiland had-

den de Osmanen intussen (1538) Aden bezet: van hieruit traden zij op tegen de Portugezen die de (traditionele) handel tussen Egypte en Indië bemoeilijkten.

HET VERVAL

Na de dood van Süleyman I waren de Turken nog krachtig genoeg om tot het einde van de 17de eeuw de veroverde gebieden te behouden. In eigen land trad echter een verval in onder zwakke sultans, die vaak niet in staat waren de Janitsaren te beheersen, die terreur zaaiden in paleis en hoofdstad en een steeds grotere greep op de sultans kregen. Corruptie, onbekwaamheid en de tendens ambten erfelijk te maken, droegen bij tot een algeheel verval van het bestuur en van het leger. Bovendien brak er een financiële crisis uit, doordat er steeds minder lucratieve veroveringen plaatsvonden. De moeilijke situatie van het rijk werd, hoewel dat aanvankelijk nog niet dadelijk zichtbaar was, verergerd door het feit dat de Europese volken juist in deze periode een belangrijke technische en wetenschappelijke opbloei doormaakten, terwijl de Osmaanse staat verstarde. Onder Selim II (1566-1574) werd wel Cyprus veroverd (1570), maar de Osmanen leden een zware nederlaag in de zeeslag bij Lepanto (1571). De bezetting van Tripoli (1551) en Tunis (1574) breidde het Osmaanse gezag in het Middellandse-Zeegebied wel uit, maar onvoldoende om te verhinderen dat vanaf het begin van de 17de eeuw de Barbarijse staten hun autonomie opnieuw verkregen. Een eeuw lang werd met de Perzen tevergeefs gestreden om het bezit van Mesopotamië, Georgië en Azerbajdzjan, met als resultaat dat de Osmanen alleen Mesopotamië konden behouden (vrede van Sehab, 1639). Een poging tot herstel werd in het midden van de 17de eeuw ondernomen door de Albanese vizierendynastie Köprülü, die een financiële hervorming invoerde en, zij het tijdelijk, een eind maakte aan corruptie en anarchie. Ook werd de expansiepolitiek hervat. In 1683 stonden de Osmanen onder leiding van Kara Mustafa wederom voor Wenen,

maar opnieuw werden zij teruggeslagen. Dit was het definitieve begin van het einde. Tegen de Osmanen werd toen de Heilige Liga gevormd, bestaande uit Rusland, Polen, Venetië en Oostenrijk.

De strijd eindigde in 1699 met de vrede van Karlowitz, waarbij de Osmanen afstand moesten doen van Hongarije, Podolië, Dalmatië en Morea. Een jaar later moesten zij te Konstantinopel Azov afstaan aan Rusland, maar na een nieuwe oorlog met Rusland en een Russische nederlaag aan de Proet konden zij in 1711 Azov opnieuw bezetten, waarna de stad in 1739 en definitief in 1774 Russisch werd. In de loop van de 18de eeuw begon een nieuw verschijnsel bij te dragen tot het verval van het Osmaanse rijk: als reactie op het soms tirannieke optreden van plaatselijke bestuurders ontstonden in grote delen van het rijk sterke nationale gevoelens onder de niet Osmaanse bewoners. Dit was met name het geval in de Balkanlanden, waar Slavische nationalistische gevoelens zich tegen de Osmanen richtten, maar waar de onderlinge tegenstellingen de Turken de gelegenheid gaven als scheidsrechter op te treden en zich te handhaven. Deze gevoelens, die ook in de Aziatische provincies van het rijk voorkwamen, vielen samen met sterker wordende decentraliserende tendenties, die een gevolg waren van de toenemende verzwakking van het centrale gezag. Plaatselijke bestuurders (pasas) werden feitelijk onafhankelijk en aangezien zij weinig rekening behoeften te houden met Konstantinopel en zij dikwijls ook weinig rekening hielden met hun onderdanen, was hun bestuur vaak drukken dan voorheen, hetgeen de afkeer tegen het Osmaanse gezag en de versterking van de separatistische en nationalistische gevoelens in de hand werkte. Er vormden zich verzetsgroepen (kleften, heiduken) en bepaalde verafgelegen delen van het rijk gingen, zij het onder opperheerschappij van de sultan, hun eigen weg, de Mammelukken in Egypte, de Arabische vorstendommen, en de Noordafrikaanse gebieden. Het verval van het Osmaanse rijk duurde ruim twee

eeuwen. In 1714 raakte het in oorlog met Venetië en in 1716 met Oostenrijk, het veroverde Morea, maar verloor het banaat Temesvar, Klein-Walachije en Noord-Servië bij de vrede van Passarowitz (1718). De economische en culturele heropbloei onder Ahmet III (1703-1730), de zgn. Tulpentijd, duurde echter niet lang. In 1736 werd de Porte aangevallen door de Russen en in 1737 door de Oostenrijkers. Met Franse steun werd het Osmaanse leger hervormd en dank zij Franse bemiddeling kon het rijk bij de vrede van Belgrado (1739) belangrijke delen van wat het in 1718 had verloren terugkrijgen. Uit dank voor de Franse diplomatieke steun werd aan Frankrijk het beschermheerschap over de christenen in de Örient verleend. Een nieuwe oorlog met Rusland brak in 1768 uit. Wegens de Russische bedreiging tegen Polen verklaarde Mustafa III (1757-1774) de oorlog aan Rusland. De Russische vloot verscheen in de Egeïsche Zee, waarin 1770 in de slag bij Tsjesme de Osmaanse vloot werd vernietigd. De Russen trokken over de Donau, maar hier stuitten ze op zware tegenstand. Bij de vrede van Koetsjoek Kajnardzji (1774) moesten de Osmanen de Krimtartaren zelfstandigheid verlenen. Azov en het gebied tot de Boeg aan Rusland afstaan, terwijl de tsarina de beschermster werd van de orthodoxe christenen tijdens de regering van de zwakke Abdülhamid I (1774-1789). In 1775 annexeerde Oostenrijk Boekovina, terwijl Rusland in 1783 haar Krim en een jaar later Georgië annexeerde. Provocaties van de kant van Katarina de Grote leidden in 1787 opnieuw tot een oorlog, waarbij Oostenrijk wederom aan de kant van de Russen stond. De Oostenrijkers moesten bij de vrede van Sistova Belgrado en een deel van Walachije teruggeven. De Russen evenwel verwierven na de geslaagde veldtochten van Soeverov bij het vredesverdrag van Iasi (1792) het gebied tussen de Boeg en de Djenstr. Onder de verlichte sultan Selim III (1789-1807) werd een poging gedaan het leger te hervormen (1805); bij een janitsaren opstand werd hij echter afgezet. Een nieuwe

oorlog met Rusland wegens de Russische bezetting van de vorstendommen aan de Donau (1806) leidde in 1812 bij de vrede van Boekarest tot het verlies Bessarabië, terwijl aan

Servië een geringe mate van autonomie moest worden toegestaan. Sultan Mahmut II (1808-1839) nam de hervormingspolitiek van Selim III wederom op; toen hij op tegenstand

van de Janitsaren stuitte, liet hij het korps ontbinden en de leden ervan, alsmede de Sipahis en de Bektasjis werden geliquideerd (1826).

Osmaanse rijk-maximale expansie
Times Books

DE MONARCHIE IN JOEGOSLAVIË.

Aooi Schuijl

In dit artikel wordt in een terugblik een roerige en feodale periode belicht in de bestaansgeschiedenis van Servië (Joegoslavië).

Bestaat er in Servië eigenlijk een breed politiek draagvlak voor een eventuele terugkeer naar de monarchie? Na de vlucht van de laatste Joegoslavische vorst, prins Paul, tijdens de opmars van Nazi-Duitsland, heeft recentelijk een van de vermeende Servische troonpretendenten het Servische volk opgeroepen om de monarchie te herstellen.

Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van de volgende bronnen: NRC-Handelsblad, Oost-Europa Verkenningen, Sesam Atlas bij de Wereldgeschiedenis en International Herald Tribune. De foto's waar geen bronvermeldingen onder staan, komen van Internet.

Een heroïsche poëzie over de Servische 'tsaar' Lazar (een van de bekendste Servische heersers) in een heldendicht over de slag van het 'Merelveld' (Kosovo Polje 1389), waarin hij alle Serviërs oproep om tegen de Turken te strijden, luidt als volgt:

'Hij, die Serf is en van Servische voorouders afstamt en van Servisch bloed en Servische opvoeding is, maar niet naar de Slag van Kosovo komt, zal nooit afstammelingen hebben.

Afstammelingen van mannelijk noch vrouwelijk geslacht.

Van zijn hand zal nooit iets groeien.

Geen witte wijn noch wuivende korenvelden.

Hij zal rotten, samen met zijn nageslacht!

PRINS KARADJORDJEVIC VOOR MONARCHIE SERVIË

Op 19 januari 2000 heeft een van de kroonpretendenten van Servië, prins Aleksander Karadjordjevic, een inter-

view gegeven waarin hij zijn steun uitsprak voor een democratisering van Servië. Hij stelde dat het huidige regime alle gebieden (Bosnië, Kroatië, Macedonië, Slovenië en mogelijk ook

vlag Koninkrijk Joegoslavië

Kosovo en Montenegro) verloren had en dat het tijd werd voor een democratische monarchie in Servië. Karadjordjevic stelde dat monarchie een onderdeel was van democratie en niet een alternatief. Hij verklaarde 'de democratie te willen kronen'. Een monarchie zou een einde maken aan de ideologische blindheid, morele autisme en eindeloze politieke meningsverschillen', aldus de kroonpretendent. Daarentegen was hij niet voor het Montenegrijnse streven naar afschei-

Aleksander Karadjordjevic

betere toekomst.'

MONARCHISTISCH VERLEDEN

SERVISCH KONINKRIJK

Een nieuwe macht kondigde haar hegemonie aan: het Servische koninkrijk, dat in 1330 de resten van Bulgarije onder zijn heerschappij bracht. De opkomst van het Servische volk was het resultaat van Slavische stammen, of wellicht de reeds vermengde conglomeraten die een Slavische taal als bindmiddel hadden. Deze Slavische volkeren sloten zich onder leiding van hun stamhoofden aaneen. Op den duur ontstonden twee territoriale bevolkingsgroepen, die sterk met elkaar rivaliseerden. De kuststrook van wat nu Montenegro heet, stond onder Romaans-westerse invloed. Meer in het binnenland overheerste het Byzantijns-oosterse geestesmerk.

De eerste Servische vorst, Stefan Nemanja, die in de tweede helft van de twaalfde eeuw alle macht naar zich toetrok, verenigde de twee gebieden en bouwde een centralistisch gezag op, dat sterk door de Byzantijnse Kerk werd beïnvloed. Deze Nemanja (een Montenegrijn van geboorte!) breidde zijn territorium voorzichtig uit. Na zijn dynastie gevestigd te hebben, belastte hij zijn twee zoons met de opvolging en trok zich in een klooster terug. De zoons kozen ieder een eigen 'arbeidsterrein'. De ene, Stefan, richtte zich op de politiek, zijn broer, de monnik Sava verkoos de religie. Stefan balanceerde handig tussen de machten die hun invloed op de Balkan deden gelden. Toen de Kruisridders na een bloedige strijd Constantinopel hadden bezet, ontving hij uit handen van de pauselijke vertegenwoordiger de Servische kroon. De hoop van Rome om door middel van Servië, haar greep op het Oosten te kunnen versterken vervloog echter snel. Reeds twee jaar later stichtte Sava, met toestemming van de uit Constantinopel gevluchte patriarch, de Servische orthodoxe Kerk. Sava werd de eerste metropoliet. De later heilig verklaarde monnik werd de schutspatroon van Servië. Sava was allesbehalve afkerig van oorlogvoering en steunde zijn broer in diens expansionistisch streven.

Na de dood van Stefan ontstond er een situatie waarin de machten

DE DYNASTIE VAN KARADJORDJEVIC

Djordje **PETROVIC** ook bekend als **KARADJORDJE** (1762-1842)
met Milos **OBRENOVIC** stamvader van de
Servische heersersdynastieën (1804-1813)

ALEKSANDER (1806-1885)
Prins van **SERVIE** (1842-1858)

PETAR I (1844-1921)
Koning van **SERVIE** (1903-1918)
Koning van **SERVEN, KROATEN en SLOVENEN - SHS** (1918-1921)

ALEKSANDER I (1888-1934)
Prins-regent van **SERVIE** (1914-1918) - Regent van de **SHS** (1918-1921)
Koning van de **SHS** (1921-1929)
Koning van **JOEGOSLAVIE** (1929-1934)

PETAR II (1923-1970) In 1934 minderjarig, namens hem regeert:
Prins-regent **PAUL** als Koning van **JOEGOSLAVIE** (1934-1970)
In 1941 uit Joegoslavië verjaagd
Koning van **JOEGOSLAVIE** (1929-1934)

ALEKSANDER II (1945- heden)
De huidige 'Kroonprins' van **JOEGOSLAVIE**

rondom Servië in een crisis kwamen te verkeren: De invallen van de Tartaren in Hongarije, de snel om zich heen grijpende anarchie in Bulgarije en de voortgaande desintegratie van het Oost-Romeinse Rijk boden Servië de gelegenheid de hegemonie op de Balkan te verwerven.

De laatste Nemanja, Dusan, breidde zijn heerschappij uit over Macedonië, Albanië, een groot deel van Griekenland. In het noordoosten betrof het gebieden tot aan de Donau en in het oosten tot aan de huidige grens met Bulgarije. In 1346 liet Dusan zich tot tsaar kronen. Na zijn dood raakte Servië door innerlijke twisten langzaam maar zeker weerloos tegen de komst van de Ottomanen. Tegen het einde van de donkere periode van de Ottomaanse overheersing over de Balkan, krabbelde Servië weer enigszins overeind.

VERDRAG VAN BERLIJN

Mede door het Verdrag van Berlijn (1878) had Servië wel iets gerealiseerd van zijn streven om het vaderland van alle Serviërs te worden. Sinds de dagen van Karadjordje had het zijn territorium verdubbeld. Dat was bijna in strijd met de rampspoedige politiek die de laatste twee vorsten van de dynastie der Obrenovic voerden, Milan, gevolgd door zijn zoon Aleksander. Uit angst voor de Russische ondersteuning van

Bulgarije wierpen zij zich politiek en economisch volledig in de armen van Oostenrijk, zeer tegen de zin van de bevolking. Milan Obrenovic (regeerperiode 1868-1889) had niet de steun van de belangrijkste Servische Radicale Partij, die in 1883 de meerderheid in het parlement, de *Skupitina*, verwierf.

In 1876, toen Milan een nederlaag tegen de Turken leed, werd hij door de Russen gered. In 1885 reageerde hij op de expansiedrift van Bulgarije door dit land de oorlog te verklaren, die hij smadelijk verloor. Weer werd hij gered, ditmaal door de Habsburgers, die Servië steunden. Het gezag van Milan, die inmiddels tot koning was gekroond, was echter definitief ter ziele. In 1889

Petar I

werd hij tot aftreden gedwongen en door zijn dertienjarige zoon opgevolgd. Aleksander kwam elf jaar later in opspraak door zijn huwelijk met een als slecht aangeschreven vrouw. Hij werd in 1903 samen met zijn vrouw, zijn twee broers, enkele ministers en een aantal loyale officieren door een groep Servische officieren vermoord. Met de troonsbestijging van zijn opvolger, Petar Karadjordjevic, kwam ook de 'Radicale Partij' met Pasic als premier aan de macht. De banden met het Habsburgse rijk werden verbroken en vervolgens zocht men de steun van Frankrijk en Rusland. Tijdens de regeringsperiode van Petar Karadjordjevic (1903-1918) ontstond er in Servië een extremistisch nationalistische beweging, die terreur als een toelaatbaar politiek wapen beschouwde.

SHS

Na de beide 'Balkanoorlogen' (1912 en 1913) en de 'Eerste Wereldoorlog' (1914), werd op 1 december 1918 een nieuw koninkrijk uitgeroepen: het '*Koninkrijk der Serven, Kroaten en Slovenen*' (*SHS*).

Na het uitroepen van deze staat door 'prins-regent' Aleksander, volgden in Kroatië betogingen door rechtse krachten, die een zelfstandig en onafhankelijk Kroatië eisten.

De politieke tegenstellingen en economische problemen resulteerden in de ene crisis na de andere. De poging de parlementaire democratie te laten functioneren slaagde nauwelijks. In tien jaar tijd versleet het land liefst twaalf kabinetten. De inmiddels tot koning gekroonde conservatieve koning Aleksander, die zijn opleiding in het tsaristische Rusland had ontvangen, was ook allesbehalve een steunpilaar van de democratie. Kroatische parlementariërs pleegden obstructie zoveel zij konden. De vijandschap tussen de Kroaten en Serviërs ontaardde uiteindelijk in de dood van drie Kroatische parlementariërs wat militair ingrijpen uitlokte.

In januari 1929 pleegde koning Aleksander een staatsgreep en stelde de dictatuur ('koningsdictatuur') in. Het parlement werd naar huis gestuurd,

de partijen verboden en het land kreeg voor het eerst de naam 'Joegoslavië'. Als Serviër, die de Kroaten niet vertrouwde, zorgde de koning voor een overwicht van Serviërs in alle mogelijke bestuurslichamen. Het nieuwe koninkrijk wordt in negen 'banaten' verdeeld, zonder inachtneming van de historische en etnografische eenheden. Zijn heerschappij duurde vijf jaar. In 1934 bewezen Kroaten (Kroatische boeren 'Ustascha') in vereniging met Macedoniërs dat ook zij goede schutters waren en vermoordden de koning. Zijn dood bracht geen verbetering, ergo de autoritair gezinde 'Radicalen Unie' van premier Stojadinovic ging economische en politieke bindingen aan met Duitsland en Italië. De

Prins Paul

donderd door de successen van Nazi-Duitsland, en door Hitler persoonlijk onder druk gezet, besloot prins Paul toe te treden tot de 'As-mogendheden.' Hiertoe werd op 25 maart 1941 in Wenen een verdrag getekend. Onmiddellijk nadat dit bekend werd, braken er in Belgrado en andere delen van Servië onlusten uit. 'Liever dood dan slaaf, liever oorlog dan het pact', riepen de demonstranten. Op 27 maart volgde een staatsgreep. De nieuwe premier, luchtmacht-generaal Simovic, dwong prins Paul het land te verlaten. Tien dagen later werd Joegoslavië aangevallen door de legers van Duitsland, Italië, Hongarije, Roemenië en Bulgarije.

Door de ineenstorting van het Joegoslavische leger, ontstonden er twee rivaliserende verzetsgroeperingen:

- de royalistische 'Chetniks', o.l.v. generaal Draza Mihailovic, de Minister van Defensie van de 'Joegoslavische regering in ballingschap';
- de door Tito geleide communistische partizanen.

Na de oorlog stond partizanenleider Tito maar één doel voor ogen: het vestigen en opbouwen van een communistisch Joegoslavië. Van een terugkeer naar een monarchie was geen sprake. Hiermee kwam er een (voorlopig?) einde aan een tijdperk van dynastieën die mede het lot van Servië en Joegoslavië hebben bepaald.

MONARCHISTISCHE TOEKOMST?

DE PRINS DIE KONING WIL WORDEN

Hoe kan Joegoslavië (Servië) weer een gerespecteerd deel binnen de geciviliseerde wereld worden? Het land is economisch geruïneerd en zowel politiek als diplomatiek geïsoleerd. Niettegenstaande de boycot van de Internationale Gemeenschap, blijft Milosevic aan het bewind. De oppositie heeft zich, onder toenemende internationale druk knarsetandend verenigd, maar de oppositieleiders streven vooralsnog alleen hun eigen belangen na. Mede hierdoor is het niet alleen de vraag of Joegoslavië zich zelf uit het moeras werkt, maar ook hoe lang dit nog zal duren, de lijdende en apathische bevolking ten spijt.

Dan verschijnt verrassend een nazaat van het roemruchte Joegoslavische vorstenhuis 'Karadjordjevic' ten tonele.

In april 1941 werden de jonge Joegoslavische koning Petar II (1934-1970) samen met zijn oom, prins-regent Paul, door de Nazi's gedwongen het land te ontvluchten. Met zijn regering nam hij de wijk naar Athene en gezamenlijk werd besloten om zich nooit aan de vijand te zullen overgeven. Dit besluit was geheel volgens de traditie van de grondlegger van de dynastie, Karadjordje ('Black George') Petrovic, die een heroïsche strijd leverde met het Ottomaanse Imperium in 1804. Na enige omzwervingen belandde de koning met zijn gevolg in Groot-Brittannië. Na de oorlog werd de terugkeer van de monarch door het communistische bewind van de voormalige partizanenleider en tot president gekozen Josip Broz (Tito) onmogelijk gemaakt. Met zijn gezin verbleef hij vervolgens in de VS, Frankrijk, Italië en Groot-Brittannië. In het laatst genoemde land volgde hij een militaire opleiding aan de Britse Koninklijke Militaire Academie en diende vervolgens in het Britse leger, waar hij het tot kapitein bracht. Na een lange ziekte stierf Petar II in 1970 in de VS.

Aleksander II, werd zijn troonopvol-

Aleksander I

Tweede Wereldoorlog stond voor de deur.

PRINS PAUL (REGEERPERIODE 1934-1941)

Na de moord op koning Aleksander werd zijn neef, prins Paul, namens de nog minderjarige zoon (Petar II) van de overledene, regent. 'Een vriendelijke, artistieke man,' volgens Churchill, maar helaas ontbeerde hij de benodigde kennis om zijn land te leiden. Hoewel hij weinig op had met de fascistten, werden onder zijn bewind de traditionele banden met Engeland en Frankrijk beëindigd en, zoals gezegd, die met de fascistische staten Duitsland en Italië aangehaald. Over-

de kroonprins Aleksander en zijn gezin

ger. In 1985 huwde hij een Griekse en uit dit huwelijk werden drie kinderen, (waaronder een tweeling) geboren. Net als zijn ouders koos hij Londen als domicilie.

In september 1999 bezocht hij met zijn vrouw Toronto (Canada) om gelden in te zamelen voor een wederopbouw van Joegoslavië en om de in Canada woonachtige Serviërs te interesseren voor een terugkeer van de Servische (Joegoslavische) monarchie. Ofschon hij de NAVO-bombardementen op Servië veroordeelde, riep hij tegelijkertijd het volk op om in te zien

dat zij onder het bewind van Milosevic, medeverantwoordelijk zijn voor de recente oorlogen en de desintegratie van Joegoslavië. Hij erkende dat Kroatië en Slovenië waarschijnlijk voor altijd 'verloren' zijn, maar zei te hopen dat een democratisch Joegoslavië in de toekomst ook Bosnië en Kosovo weer kan herenigen.

Op 14 december 1999 verklaarde de kroonprins in een interview in Londen dat 'een constitutionele monarchie' met hem als vorst, 'mogelijk de oplossing voor Joegoslavië is'. Ook verklaarde hij o.a. dat wanneer het Wes-

ten het verscheurde land helpt op te bouwen, het volk terdege over capabele politici beschikt om het land weer te kunnen besturen. Hiervoor noemt hij drie factoren:

- ten eerste het resultaat van zijn bezoek in 1991 aan Belgrado. Hij was getroffen door de stemming van het Joegoslavische volk, dat hem smeekte de democratie in Joegoslavië te herstellen;
- ten tweede was de conferentie, die hij in oktober van dat jaar organiseerde en waarbij verschillende Servische vertegenwoordigers van de oppositie aanwezig waren. Hierbij werd het hem duidelijk dat zij zijn steun nodig hebben om met het Milosevic-regime af te kunnen rekenen;
- tenslotte de krankzinnige kunstgrepen van Milosevic en zijn volgelingen. Ten eigen faveure en ten koste van het lot van haar bevolking wordt het land door het nietsontziende regime leeggezogen. 'Ik zou willen voorstellen de *Berlijnse Muur*, die het huidige regime heeft opgetrokken, neer te halen opdat het land de kans krijgt om haar economie weer op te bouwen', aldus de troonpretendent.